

Elisa Kolehmainen

YHTEISÖKASVATUSKULTTUURIN OMAKSUMINEN PÄIHDEKUNTOUTUS- YKSIKÖN YHTEISÖN SISÄLLÄ

Opinnäytetyö
Yhteisöpedagogi

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Elisa Kolehmainen	Yhteisöpedagogi (AMK)	Lokakuu 2018
Opinnäytetyön nimi		62 sivua 3 liitesivua
YHTEISÖKASVATUSKULTTUURIN OMAKSUMINEN PÄIHDEKUNTOUTUSYKSIKÖN YHTEISÖN SISÄLLÄ		
Toimeksiantaja		
Mikkeli-Yhteisö		
Ohjaaja		
Sari Miettinen		
Tiivistelmä.		
<p>Opinnäytetyö käsittelee yhteisökasvatusta ja yhteisökasvatuskulttuurin omaksumista päihdekuntoutusyksikön yhteisön sisällä. Yhteisökasvatuskulttuurilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yhteisökasvatuksellisen yhteisön arvoja, normeja, sääntöjä ja käytäntöjä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitkä tekijät päihdekuntoutusyksikön yhteisön sisällä vaikuttavat siihen, kuinka yhteisön asiakkaat yhteisökasvatuskulttuurin omaksuvat. Tiedostamalla ja ymmärtämällä yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät, voidaan edistää asiakkaan henkilökohtaista kuntoutumisprosessia päihdeongelman suhteen sekä ylläpitää ja vahvistaa yhteisökasvatuksellisen yhteisön toimintamalleja. Opinnäytetyön tilaaja on Mikkeli-yhteisö, joka on yhteisökasvatuksellinen päihdekuntoutusyksikkö.</p> <p>Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, ja tutkimusaineisto koostui kolmesta teemahaastattelusta, jotka toteutettiin keväällä 2018 Mikkeli-yhteisössä. Haastateltavat olivat olleet Mikkeli-yhteisössä päihdekuntoutuksessa eri ajankohtina. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla, jonka jälkeen tuloksia analysoitiin teoriasidonnaisesti.</p> <p>Aineistosta kävi ilmi, että yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttaa kasvatuskäytänteiden johdonmukaisuus, yhteisöllisyys, vertaistuki sekä asiakkaan oma motivaatio uuden kulttuurin omaksumiseen. Keskeisinä menetelminä yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisen tukemisessa yhteisön sisällä olivat yhteisökokous, työtoiminta sekä muut ryhmäprosessit.</p>		
Asiasanat		
yhteisökasvatus, yhteisö, kulttuuri, päihdekuntoutus		

Author	Degree	Time
Elisa Kolehmainen	Bachelor of humanities	October 2018
Thesis title The adoption of community education culture within an intoxicant substitution treatment community		62 pages 3 pages of appendices
Commissioned by Mikkeli Community		
Supervisor Sari Miettinen		
<p data-bbox="164 763 300 795">Abstract</p> <p data-bbox="164 835 1461 1016">Individuality in different aspects of life has been popular in welfare societies for a long time. Recently communality as a value has been gaining ground in our society. This can be seen e.g. in elderly favoured communal apartments which have had an increase in demand lately. At the same time the rise in problematic consumption of intoxicants in different age groups has caused concern within regular civilians and professionals.</p> <p data-bbox="164 1057 1461 1346">The thesis analyzes community education and the adoption of community education culture within an intoxicant rehabilitation treatment -community. The community education culture in the thesis includes community's values, norms, rules and customs. The objective of the thesis was to define which factors within the community affected how the clients adopted the community education culture. By acknowledging and understanding these factors, the clients' personal rehabilitation process can be maintained and improved as well as the community's operations. The thesis was done for the use of Mikkeli Community which is a community for educational intoxicant rehabilitation treatment.</p> <p data-bbox="164 1386 1442 1568">The thesis process began in the autumn of 2017. The thesis is a qualitative research. The research material includes three theme interviews which were done in spring 2018 at Mikkeli Community. The interviewees had all gone through the intoxicant rehabilitation treatment at Mikkeli Community at different points in time. The material was analyzed with themes after which the theory-based content analysis was used.</p> <p data-bbox="164 1608 1461 1789">The results indicated that adoption of community education culture was affected by the consistency of education methods, the unity of the community, the support of peers and the client's own motivation to adopt a new culture. The main methods to support the community education culture adoption within the community were found out to be community assemblies, work activities and other group processes.</p>		
<p data-bbox="164 1792 320 1823">Keywords</p> <p data-bbox="164 1863 1102 1895">community education, community, culture, rehabilitation treatment</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	YHTEISÖKASVATUS.....	8
2.1	Yhteisökasvatuksen määritelmä	8
2.2	Kulttuurin määritelmä.....	11
2.3	Yhteisökasvatuksen periaatteet.....	13
2.4	Yhteisökasvatuksen ydin	15
2.5	Miksi yhteisökasvatusta tarvitaan?	20
2.6	Yhteisökasvatuksellisen hoidon tuloksia.....	21
2.7	Yhteisökasvatus Suomessa.....	23
3	PÄIHDEKUNTOUTUS SUOMESSA.....	24
3.1	Päihdekuntoutuksen palvelujärjestelmää.....	24
3.2	Huumekuntoutus Suomessa.....	25
3.2.1	Yhteisökasvatuksen tausta päihdetyön menetelmänä	27
3.2.2	Yhteisökasvatus huume kuntoutuksen hoitomuotona.....	29
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	31
4.1	Tutkimusongelma	31
4.2	Tutkimukseen osallistujat.....	31
4.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä	32
4.4	Aineiston analyysimenetelmä	35
5	YHTEISÖKASVATUSKULTTUURIN OMAKSUMINEN JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	37
5.1	Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät.....	37
5.1.1	Yksilöstä riippuvat tekijät.....	37
5.1.2	Yhteisökasvatuksen periaatteet	39
5.2	Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat toimenpiteet.....	41
5.2.1	Yhteisön toimintatavat.....	41
5.2.2	Vertaistuki.....	46

5.2.3	Työtoiminta	49
5.2.4	Henkilökunnan tuki	50
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
	LÄHTEET.....	57

LIITTEET

1 Haastattelurunko

1 JOHDANTO

Yhteiskunnasta syrjäytyminen ja sosiaaliset ongelmat ovat olleet esillä viime vuosina otteeseen, jos toiseenkin. Tämä näkyy esimerkiksi nuorisotakuuna, työpajatoimintaan panostamisena sekä nuorten mielenterveysongelmien lisääntymisenä. Yhteisöllisyys ja sen eri muotojen lisääminen esimerkiksi palveluiden muodossa voisi olla yksi ratkaisu näihin yhteiskuntamme moderneihin ongelmiin. Kasvatus- ja kansalaistoiminnan ammattilaisena yhteisöpedagogilla on mahdollisuus tukea yksilöitä elämän eri vaiheissa sekä saattaa heitä lähemmäs yhteisöjä ja yhteisöllisiä palveluita. Tätä kautta yksilö voi saavuttaa yhden ihmisen tärkeimmistä perustarpeista; yhteenkuuluvuuden tunteen. Tunteen, että hänestä välitetään, hänellä on oma paikkansa tässä maailmassa, ja että juuri hänellä on merkitystä. Joissain tapauksissa yhteisöllisyyden puute voi laukaista syrjäytymisen kierteen, ja tämän myötä yksilölle voi kasautua myös muita huono-osaisuudelle tyypillisiä ongelmia. Esimerkiksi, kun nuorilta kysytään syrjäytymiseen keskeisimpiä syitä, he vastaavat usein ystävien puutteen.

Suomalainen tietokirjailija Jani Kaaro totesikin Helsingin Sanomien kolumnissaan (17.2.2014) ”Kaikki varmasti tietävät, miten vaikeasti alkoholisoituneita ja huumeriippuvaisia monet Pohjois-Amerikan intiaaniyhteisöt ovat tänä päivänä. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina. Monet intiaaniheimot käyttivät esimerkiksi alkoholia vuosisatojen ajan ilman mitään todisteita laajamittaisesta addiktiosta.” Kun ihmiseltä riistetään yhteisö hänen ympäriltään, joka voi olla hänelle hyvin merkityksellinen asia, se voi aiheuttaa yksilölle pahimmillaan peruuttamatonta vahinkoa ja tuskaa esimerkiksi mielenterveysongelmien muodossa. Yhteiskuntamme ja erityisesti läntinen pallonpuolisko korostavat vahvasti yksilön itsenäisyyttä ja individualistista ajattelumallia. Yhteisöllisyyden ja yhteisen toiminnan avulla meillä on mahdollisuus yrittää ratkaista monia yhteiskuntamme akuutteja kehityskohteita.

Teen opinnäytetyön yhdelle aiemmista työharjoittelupaikoistani, Mikkeli-Yhteisölle. Tarve kyseenomaiselle opinnäytetyölle lähti yrityksen omista tarpeista. Yhteisön toimivuuden ja hyviksi todettujen toimintatapojen sekä kasvatuskäytänteiden säilyvyyden kannalta yritys on halukas tietämään, minkälainen pro-

sessi yhteisökasvatuskulttuurin omaksuminen on. Tämän avulla yhteisö pysyy ottamaan ne tekijät huomioon, jotka vaikuttavat yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisen prosessiin yksilön kohdalla, ja tukemaan häntä muutoksessa uuteen kulttuuriin ja myös kokonaisuutena elämäntapaan. Kuitenkin opinnäytetyöni on tarpeellinen kaikille työpaikoille ja yhteisöille, jotka noudattavat yhteisökasvatuksen periaatteita ja tekevät kasvatustyötä niiden mukaisesti.

Opinnäytetyöni käsittelee yhteisökasvatuskulttuurin omaksumista yhteisön sisällä. Mitä asioita vaaditaan Mikkeli-yhteisön jäseniltä sekä mitkä tekijät ja toiminnot vaikuttavat siihen, miten kyseisen yhteisön sisällä vallitsevat arvot, normit, käytännöt ja säännöt eli yhteisökasvatuskulttuuri omaksutaan oppilaan tasolla. Opinnäytetyöni ilmiönä on yhteisökasvatus. Ilmiön sekä opinnäytetyöni keskeiseen käsitteistöön kuuluvat yhteisökasvatus, yhteisö, kulttuuri ja päihdekuntoutus.

Tässä tutkimuksessa määrittelen yhteisökasvatuskulttuurin tarkoittavan niitä arvoja, normeja, sääntöjä ja käytäntöjä, joista yhteisökasvatus koostuu ja joita kasvatuksellisessa yhteisössä olevat jäsenet noudattavat. Kyseinen yhteisökasvatuskulttuuri on juurikin Mikkeli-yhteisössä vallitseva, ja eri yhteisöhoidollisissa laitoksissa ja organisaatioissa kulttuuri saattaa poiketa siitä, mikä kyseen omaisessa yhteisössä vallitsee. Yhteisökasvatuskulttuuri antaa raamit kasvatukselliselle toiminnalle ja päämäärille.

Opinnäytetyöni keskeisenä tutkimuskysymyksenä toimii: Miten yhteisökasvatuskulttuuri omaksutaan päihdekuntoutusyksikön sisällä? Tämän saan tutkimuksessani selville pohtimalla kahta asiaa: Mitkä tekijät vaikuttavat yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen yhteisön sisällä? & Millä toimenpiteillä yhteisökasvatuskulttuuri omaksutaan yhteisön sisällä?

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valitui kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Tähän kuuluvat teemahaastattelut aiheeseen liittyen. Lisäksi toteutin kaksi asiantuntijahaastattelua syventääkseni omaa ymmärrystäni tutkittavasta ilmiöstä. Asiantuntijahaastattelut toteutin talvella Kalevi Kaipiolle ja Kari Murrulle. Teemahaastattelut analysoitiin analyysirungon avulla, jossa käytettiin teemoittelua. Osa analyysirungon teemoista on suoraan verrattavissa teemahaastattelurungon teemoihin. Näiden lisäksi haastattelusta ilmeni uusia

teema-alueita analyysiin, joita ei alkuperäisessä teemahaastattelurungossa ollut.

Opinnäytetyö kiinnittyy yhteisöpedagogin työkenttään hyvin, sillä yhteisöpedagogi erikoistuu opinnoissaan sekä useimmiten myös työelämässä työllistyy yhteisöihin tai yhteisöllisiin palveluihin. Yhteisökasvatus on yksi yhteisöllisen työn muoto ja näin ollen juuri omiaan yhteisöpedagogin ammattitaitoa ja vahvuuksia tukemaan. Yhteisökasvatus menetelmänä tukee yhteisöpedagogin osaamista ryhmien ja ihmisen osallisuuden edistäjänä sekä antaa perustavanlaatuista tietoa siitä, miten ihmisestä tulisi kasvattaa demokratiaan ja yhteistyöhön kykeneväinen yksilö.

Työelämäkumppanina opinnäytetyössä toimii Mikkeli-Yhteisö. Mikkeli-yhteisö on VAK ry:n alainen päihdekuntoutusyksikkö, jonka kuntoutus perustuu yhteisökasvatukseen sekä vertaistukeen. Yksikössä asiakkaita kutsutaan oppilaisiksi, sillä yhteisöön tullaan opettelemaan uusi, päihteetön elämäntapa. Mikkeli-yhteisössä vertaistuki rakentuu oppilaiden keskinäiseen aitoon välittämiseen, rehelliseen palautteenantoon sekä toisten auttamiseen. Kuntoutuksen tavoitteena on kasvattaa oppilaasta vastuullinen yhteiskunnan jäsen. Vastuullisuutta opetellaan käytännön kautta heti ensimmäisestä päivästä alkaen. Oppilaan kuntoutumista yhteisössä ohjaa hänen henkilökohtainen kuntoutussuunnitelmansa, ja kuntoutuksen jälkeen oppilaalle tehdään yksilöllinen jatko-hoitosuunnitelma. Yhteisössä on myös mahdollista saada perhekuntoutusta sekä suorittaa vankeustuomiota osana päihdekuntoutusta. (VAK ry s.a.)

2 YHTEISÖKASVATUS

2.1 Yhteisökasvatuksen määritelmä

Lehtonen (1990, 12-14) määrittelee yhteisön käsitteen kolmesta eri näkökulmasta: empiirisestä, yhteiskuntapoliittisesta ja teorialistoriallisesta:

- 1) Empiirisen tutkimuksen mukaan yhteisö on tavallisimmin ainutkertainen pienryhmä
- 2) Yhteiskuntapoliittinen näkökulma, joka viittaa uusyhteisöllisyyteen eräänä hyvinvointivaltion mahdollisena kehityssuuntana. Tässä suuntauksessa yhteisö ja yhteisöllisyys käsitetään ennen kaikkea yhteiskuntapoliittisina keinoina, jolla voidaan pyrkiä korvaamaan esimerkiksi valtiollista sosiaalipoliittista toimintajärjestelmää

- 3) Teoriahistoriallisessa näkökulmassa yhteisö nähdään käsitteellisenä ja teoriahistoriallisena ilmiönä. ”Yhteisö ja yhteisöllisyys viittaavat tiettyihin yhteiskuntatieteen tutkimuskohteina keskeisiin ryhmämuodostuksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoihin” (Lehtonen 1990, 14).

Koska yhteisöä voidaan Lehtosen mukaan (1990, 14-15) tarkastella useista eri näkökulmista, seuraa siitä se, että yhteisöllä on käsitteenä useita eri merkityksiä. Yhteisö on kuitenkin ryhmämuodostelmien yleisnimi, vaikkakin melko yleinen ja epätarkka määritelmänä. Yhteisö voidaankin ymmärtää olevan niin ihmiskunta, kuin kolme ihmistä. Myös yhteisön alueellinen laajuus voidaan käsitellä olevan maapallo tai vaihtoehtoisesti yksi ruokakunta.

Seuraavan laisia ihmisryhmiä on käsitelty yhteisinä:

- ihmiskunta
- kristikunta
- kansakunta
- valtio
- yhteiskunta
- eri värin, rodun tai kielen omaavat ihmiset
- eri kokoiset ja aatteelliset muodosteet
- eri kokoiset pienryhmät, joiden vuorovaikutuksen taso vaihtelee välittömästä fyysisestä suhteesta jonkin aatteen yhdistämään joko kuvitteelliseen tai todelliseen ihmisryhmään.

Yhteisyyden perustana voidaan myös nähdä taloudelliset, poliittiset tai alueelliset tekijät. Ihmisten välinen yhteisyys voi myös perustua sukulaissuhteisiin, intresseihin, uskomuksiin, yhteisiin toimintoihin, vuorovaikutukseen, seurusteluun, harrastuksiin, maailmankatsomukseen, mieltymyksiin ja tunteisiin. Yhteisöjä on mahdollista myös luokitella niiden tavoitteiden ja vuorovaikutuksen luonteen mukaisesti. (Lehtonen 1990, 15.)

Yhteisökasvatus on kasvatusmuoto, jossa keskeisenä osana toimii itse yhteisö, mutta kuitenkin toimintaa ohjaa kasvattajat. Tärkeää toiminnassa on yhteistyöhön ja demokratiaan kasvattaminen. Kasvatuspäämäärien onnistumiseksi kasvattajalla täytyy olla tietty yhtenäinen käytäntö ja yhtenäinen järjestelmä, jonka ympärille kasvatustyö voi rakentua johdonmukaisesti. George De Leon sanoo yhteisöhoidon olevan sekä menetelmä, että teoria. Yhteisöhoito on kehittynyt menetelmäksi käytännön ongelmien ja ratkaisujen pohjalta, mistä syystä teoriapohjan kehittäminen on jäänyt melko vähäiselle huomiolle. (Kaipio 2009, 53; De Leon 2000; 2008.) Kaipion & Murrin (1988, 13) mukaan yhteisökasvatuksen

peruntana toimivat yhteinen suunnittelu, päätöksenteko sekä velvollisuuksien ja tehtävien hoitaminen. Kasvattaja ohjaa yhteisön jäseniä ja yhteisöä määrätietoisesti yhteistyöhön, yhteiseen toimintaan ja demokratiaan.

Yhteisökasvatusta voidaan käyttää kasvatemuotona kaikissa lasten ja nuorten kasvatustyötä tekevissä organisaatioissa, joissa sama yhtenäinen lapsista ja nuorista sekä aikuisista koostuva ryhmä säännöllisesti kokoontuu tai on läsnä. Yhteisökasvatus sopii koulukasvatukseen, päivähoitoon, lastenkoteihin, lastenpsykiatrisille osastoille, kerhoihin tai perhekasvatukseen. Yhteisökasvatusta voidaan käyttää samantapaisesti kaikissa yhteisöissä, mutta kasvatustavoitteita asettaessa on otettava huomioon kasvatettavien ikä, yhteisön laatu sekä kehitystaso. (Kaipio 1979, 22.)

Murto on määritellyt (1997, 15) yhteisöhoidon eri suuntauksia, joiden alle yhteisökasvatukselliset yhteisöt sijoittuvat. Psykiatriset terapeuttiset yhteisön voidaan jakaa psykodynaamisiin sekä sosiodynaamisiin yhteisöihin Whitleyn (1972) analyysin mukaisesti. Alla eri yhteisöhoidon suuntauksia on havainnollistamassa taulukko määritelmästä:

YHTEISÖHOITO				
TERAPEUTTISET YHTEISÖT <		> KASVATUKSELLISET YHTEISÖT		
Psykodynaamiset terapeuttiset yh- teisöt	Sosiodynaamiset terapeuttiset yhteisöt	Huumeiden käyttäjien terapeuttiset yhteisöt	Yhteisökasva- tukselliset yhteisöt	Kasvatukselliset kollektiivit

Kuvio 1. Yhteisöhoidon suuntauksia (Murto 1997, 15).

Kaipion (2009, 53) mukaan yhteisöhoito, yhteisökasvatus ja terapeuttinen yhteisö tarkoittavat pitkälti samaa asiaa ja näitä käsitteitä voi pitää suomen kielessä synonyymeina. Painotus käsitteiden välillä saattaa riippua siitä, missä yhteydessä ne esiintyvät. Esimerkiksi päihdekuntoutuksessa käytetään pääasiallisesti yhteisöhoidon käsitettä, mutta tässä tutkimuksessa käytetään enimmäkseen käsitettä yhteisökasvatus.

2.2 Kulttuurin määritelmä

Tässä tutkimuksessa määritellään yhteisökasvatuskulttuurin tarkoittavan niitä arvoja, normeja, sääntöjä ja käytäntöjä, joista yhteisökasvatus koostuu ja joita kasvatuksellisessa yhteisössä olevat jäsenet noudattavat. Kyseinen yhteisökasvatuskulttuuri on juurikin Mikkeli-yhteisössä vallitseva, ja eri yhteisökasvatuksellisissa laitoksissa ja organisaatioissa kulttuuri saattaa poiketa siitä, mikä kyseen omaisessa yhteisössä vallitsee. Yhteisökasvatuskulttuuri antaa raamit kasvatukselliselle toiminnalle ja päämäärille.

Backmanin ja Ahokkaan ym. (2005, 7) mukaan arvot ovat yleisiä päämääriä, joita ihmiset asettavat toiminnalleen, ja joiden perusteella he arvioivat toimintaansa sekä yhteiskuntaansa. Ihmisten arvovalinnoissa on nähtävissä, minkälaiseen järjestykseen erilaiset hyvinä pidettävät asiat asetetaan yhteiskunnassa. Aaltosen & Heiskasen ym. (2003, 13-14) näkemyksen mukaan arvot ovat ihmisen jokahetkisiä valintoja ja osa arkista elämäämme. Helkama & Myllyniemi ym. (1998, 181) näkevät arvot yksilön suhteellisen pysyvinä ominaisuuksina, jotka hän asettaa tärkeysjärjestykseen, ja joita hän pohtii tehdessään valintoja.

Allardtin (1983, 58) mukaan normit ovat keinoja, joiden avulla teemme valintoja, jotta saavutamme arvojemme edellyttämiä asioita. Normit ovat sääntöjä, ja niiden avulla ihmiset valvovat yhteiskunnassa vallitsevien sääntöjen noudattamista. Se on siis ikään kuin käyttäytymissääntö, jota tuetaan erilaisin pakottein. Normien luonteelle ominaista on rangaistuksen uhka, mutta eri tekijöistä riippuen rangaistukset ovat hyvin erilaisia. Olennaista kuitenkin on se, että käsitellessä normeja, odotetaan normin rikkomisesta tulevan ikäviä seurauksia sen rikkojalle. Kaipion (1977, 86) mukaan normit ovat jokapäiväisiä käyttäytymissääntöjä, joiden mukaan toimitaan kaikissa tilanteissa.

Säännöt liittyvät olennaisesti normeihin. Säännöt ovat ikään kuin sovittuja kaavoja, joiden mukaisesti yksilön tai ryhmän tulee käyttäytyä. Ne ovat ennalta luotuja, ja voivat vaihdella riippuen muun muassa ajasta, paikasta ja ihmisistä. (Allardt 1983, 60)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen määritelmän (2018) mukaan ”käytäntö tarkoittaa toimintatapoja, - malleja, interventioita tai työmenetelmiä. Yhteistä niille on, että ne tekevät työstä sujuvampaa, hyödyllisempää ja mielekkäämpää. Hyvän käytännön ei kuitenkaan tarvitse olla uusi tapa, vaan se voi olla vakiintunut ja toimivaksi koettu käytäntö.” Hyvän käytännön toimintapiirteitä voivat olla esimerkiksi:

- toimiva omassa toimintaympäristössään
- tuottaa asiakkaalle hyvää
- siirrettävyys tai yleistettävyyys
- vaikuttavuus

(Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2018).

Frischin (1962, 9) mukaan kulttuurille ei ole yhtä tiettyä määritelmää, vaan se on hyvin monialainen. Kuitenkin kaikessa yksikertaisuudessaan kulttuuri tarkoittaa tapoja. Myöskään Benjaminin (2014, 60-62) mukaan kulttuurille ei löydy sellaista kaiken kattavaa yleismääritelmää, jonka kaikki tutkijat ja tiedemiehet hyväksyisivät. Kuitenkin ”yleiskielessä kulttuurilla tarkoitetaan sellaisia tapoja, käytäntöjä, kieliä, arvoja ja maailmankatsomuksia, jotka määrittävät ihmisryhmää esimerkiksi kansallisuuden, etnisyyden, alueen tai yhteisen mielenkiinnonkohteen perusteella.” Hyyppä (2013) määrittelee kulttuuriin kuuluvaksi yhteiskunnassamme vallitsevat normit, arvot ja muut vastaavanlaiset käytännöt. Myös Pirttilä-Backman ja Lahikainen ym. (2013, 288) määrittävät kulttuurin Harry Triandisin (1996) mukaan, joka näkee sen olevan jaettuina asenteina, uskomuksina, kategoriointina, itsemäärittämisinä, normeina, roolimäärittämisinä ja arvojen muodostelmana. Unesco (2017) määrittelee kulttuurin olevan moninainen kokonaisuus, joka koostuu yhteiskunnille tai yhteiskuntaryhmille ominaisista henkisistä, aineellisista, älyllisistä ja emotionaalisista piirteistä. Kulttuuriin lasketaan kuuluviksi taiteen ja kirjallisuuden lisäksi myös elämäntavat, yksilön perusoikeudet, arvojärjestelmät sekä vakaumukset.

2.3 Yhteisökasvatuksen periaatteet

Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys

Yhteisökasvatuksen perustana toimii tasa-arvon ja yhteisöllisyyden periaate. Yhteisössä sen jokaisella jäsenellä on demokraattiset oikeudet, mutta myös velvollisuuksia ja oppimisen vastuu. Tasa-arvoisen yhteisön edellytyksenä on, että jokainen yhteisön jäsen toimii aktiivisesti demokraattisuutta edistäen. Tasa-arvon periaatteeseen on mahdollista kasvaa esimerkiksi olemalla vuoro-tellen yhteisön johtajana ja johdettuna. Tämä koskee niin kasvatettavia kuin kasvattajiakin. (Kaipio 1979, 58-59.) Käytännössä tasa-arvo toteutuu yhteisön sisällä yhteisökokousten kautta, jossa sen jokaisella jäsenellä on demokraattiset oikeudet päätöksentekoon. Kenellä tahansa yhteisön jäsenistä on oikeus kutsua yhteisökokous koolle, ja tuoda käsittelyyn hänelle tärkeiksi katsomiaan asioita. (Tikka 1988, 79.)

Terveen järjen periaate

Terveen järjen periaatteen mukaan yhteisön toiminnalle, teoille ja päätöksille on oltava perustelut. Yhteisön toimia tulee voida pohtia kriittisesti, ja miettiä, hyödyttävätkö ne yhteisön yhteisiä päämääriä. Periaatteen tarkoituksena on lisätä yhteisön jäsenten omaa ongelmanratkaisukykyä ja saada heidät pohti-maan yhteisille ongelmille ratkaisuja itse. Yhteisön jäsenten tulee luottaa omiin kykyihin, taitoihin ja kokemuksiin ongelmanratkaisussa teoreettisen tiedon si-jaan. Terveen järjen periaate pyrkii myös muistuttamaan yhteisön jäseniä siitä, että on olemassa asioita ja tilanteita, joita ei ole välttämätöntä selittää tai pe-rustella. Tällaisiksi lasketaan esimerkiksi väkivaltaan liittyvät tilanteet. (Kaipio 1979, 60-61.)

Avoimuuden ja rehellisyyden periaate

Jotta kasvatettava kykenee avoimiin ihmissuhteisiin yhteisön ulkopuolella, on yhteisössä vallitsevan viestinnän oltava myös avointa. Yhteisössä ei ole salai-suuksia, ja kaikki yhteisöä koskevat asiat käsitellään läpinäkyvästi. Tämä kos-

kee niin yhteisön vahvuuksia kuin epäkohtiakin. (Kaipio 1997, 63-65.) Jokaisella yhteisön jäsenellä on oikeus ilmaista tunteitaan ja mielipiteitään yhteisön jäseniä ja toimintamalleja kohtaan. Samalla heiltä odotetaan täydellistä rehellisyyttä ja avoimuutta. Kun yhteisö on avoin ja rehellinen, kasvatettava oppii itsekin kyseiseen arvoon, yhteisön yhteiselo helpottuu ja tämän myötä yhteisön keskinäinen luottamussuhde vahvistuu. (Tikka 1988, 41-42.)

Ehdoton oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuus kasvatuksessa on sidoksissa tasa-arvoon ja demokratiin. Jotta kasvatus olisi tasa-arvoista, täytyy sen myös olla oikeudenmukaista jokaista yhteisön jäsentä kohtaan. Jotta kasvatettava sosiaalistuu, olennaista on, että hän kokee yhteisön oikeudenmukaiseksi. Kasvatettavan on saatava oikeutta itselleen hänen kaikissa vaatimuksissaan. Periaate on olennainen erityisesti uusien yhteisön jäsenien kohdalla. Oikeudenmukaista kohtelua tarvitsevat erityisesti yhteisön uudet ja heikoimmat jäsenet, jotka eivät vielä kykene puolustamaan ja huolehtimaan oikeuksistaan. He ovat olleet yhteisössä vain lyhyen aikaa, ja eivät ole mahdollisesti sisäistäneet yhteisön normeja. Kun yhteisön heikoin jäsen saa oikeudenmukaista kohtelua, niin silloin oikeudenmukaisuus toteutuu jokaisen kohdalla. Ehdottoman oikeudenmukaisuuden periaate vahvistaa yksilön kykyä toimia heikompiensa ihmisten oikeuksien hyväksi. (Kaipio 1979, 65-66.)

Luottamuksen periaate

Jotta kasvatettava kykenee kasvamaan luottamuksen arvoiseksi yhteisössä, on hänelle suotava mahdollisuus olla luottamuksen arvoinen. Kasvatettavalle on annettava toistuvasti mahdollisuus näyttää olevansa luotettava. Mikäli hän pettää kasvattajan ja muun yhteisön luottamuksen, asia on käsiteltävä yhteisökokouksessa rakentavaan sävyyn. Käsittelyssä painopiste on tulevaisuudessa, ja keskinäisessä luottamussuhteen rakentamisessa. Yhteisön ilmapiirin tulee olla sen mukainen, että kaikista sen jäsenien taustoista huolimatta kaikkiin ollaan valmiita luottamaan, ja se on luonnollinen asia. (Kaipio 1979, 66-67.)

Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate

Yhteisössä sen jokaisella jäsenellä tulee olla oikeus fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen sekä turvallisuuden tunteeseen. Väkivaltaa ei missään tilanteissa tule nähdä ratkaisukeinona. (Kaipio 1979, 71-72.) Periaate koskee niin psyykkistä kuin fyysistäkin väkivaltaa sen kaikissa muodoissa, ja ihmisten eriäviä mielipiteitä sekä inhimillisyyttä tulee kunnioittaa (Kaipio 1997, 74).

Jokainen yhteisö luo omien tarpeidensa pohjalta omat periaatteensa (Kaipio 1979, 75). Yhteisön periaatteet pohjaavat yhteisön arvoihin, jonka pohjalta yhteisö yhdessä luo omat käyttäytymisnorminsa- ja sääntönsä. Kun yhteisön jokainen jäsen on osallistunut periaatteiden luomiseen, toimivat ne tehokkaana apuna kasvatuksessa. (Kaipio 1995, 20-24.)

2.4 Yhteisökasvatuksen ydin

Kaipion (1995, 63-64) mukaan johdonmukaisuus kasvatettavan kohtelussa ja ohjauksessa on perusasia yhteisökasvatuksen päämäärien toteutumisen kannalta. Johdonmukaisuuden myötä kasvatettavalle kehittyy turvallisuuden tunne yhteisön sisällä ja luottamus kasvattajaan pääsee syntymään. Nämä tekijät ovat oleellisia kasvatuspäämäärien onnistumiseksi. On myös otettava huomioon, että kun kasvattajia on yhteisössä useampi, kuin yksi, eivät kasvatijat voi saavuttaa kasvatuksen perusedellytyksiä ilman yhteisöllistä toimintaa. Kasvatuksen perusedellytyksiä ovat johdonmukaisuus, määrätietoisuus, varmuus ja kasvatettavien luottamus. Myös Tikka (1988, 13-14) korostaa yhteisökasvatuksen lähtökohtana olevaa johdonmukaisuutta. Terveen ja hyvän suhteen luomisen perustana yhteisössä on puheiden ja tekojen vastaavuus. Mikäli nämä ovat ristiriidassa keskenään, lisää epä johdonmukaisuus negatiivista ilmapiiriä yhteisössä. Tällaisessa tilanteessa kasvatettava kokee epäluottamusta kasvattajaansa kohtaan, ja luottamussuhdetta ei pääse syntymään. (Tikka 1988, 13-14: Määttä & Murto 1981, 15.)

Yhteisöllä täytyy myös olla yhdenmukainen käsitys siitä, mitä on sovittu ja miten tästä edes toimitaan. Osapuolille täytyy olla selvää kielen erilaisen sisällön merkitys. Yhteinen todellisuus edellyttää yhteistä kieltä sekä ja yhteinen kieli ja ilmaisulliset sisällöt yhteistä toiminnallista määrittelyä ja yhteistä analysointia.

Yhteisökasvatuksen kieli ja käsitteet tulee olla koko yhteisölle selvillä, jotta väärinkäsityksiltä välttyttäisiin. (Kaipio 1995, 66-67.)

Yhteisössä vallitsevat säännöt ohjaavat henkilökunnan ja asiakkaiden elämää, toimintaa, käyttäytymistä ja muutosta. Säännöt selkeyttävät yhteisön elämää sekä luovat turvallisuutta. Sääntöjen vaikutuksen mittarina toimii yhteisön jäsenten sitoutuminen niiden noudattamiseen käytännössä. Sääntöihin sitoutumiseen vaikuttaa taas tapa, jolla säännöt on laadittu sekä se, kuinka niitä valvotaan. Säännöistä sekä niiden valvonnasta vastaavat viimekädessä johtaja sekä yhteisön henkilökunta. Johtaja yhdessä henkilökunnan kanssa luo yhteisöön kulttuurin sekä toimivat asiakkaiden roolimalleina myös sääntöjen noudattamisen suhteen. (Murto 2013, 27.)

Hännikäinen-Uutelan ja Määtän (2004) mukaan vertaisryhmä on kaikkein merkittävin tekijä vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutukseen tarkoitetussa yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä huumeriippuvuudesta irrottautumisessa ja uudelleen sosiaalistumisessa. Yksilö oppii uudet arvot, normit, todellisuuskäsityksen ja käyttäytymismallin jatkuvan vuorovaikutuksen ja yhteistyön kautta, jota hän saa ollessaan tekemisissä yhteisön henkilöstön ja vertaisryhmän kanssa. Kasvatettava oppii uudet arvot, kun hän kiinnittyy yhteisöön. Yhteisöön sosiaalistumisen kautta kasvatettava oppii myös myöhemmin sosiaalistumaan yhteiskuntaan. ”Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä tapahtuu uudelleen oppiminen, jossa tärkeintä on se, että tavat, asenteet ja arvot muuttuvat. Muutosta tapahtuu myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.” (Hännikäinen-Uutela & Määttä 2004.)

Murto (2013, 25) korostaa, että vertaisryhmä on ratkaiseva tekijä kuntoutumisessa, sillä sen puuttuessa asiakkaan hoito- ja kuntoutustulokset ovat heikompia. Kun kyse on epäsosiaalisista, päihteidenkäyttäjistä tai psyykkisesti häiriintyneistä nuorista, ovat kaverit ja ystävät olleet erittäin suuressa roolissa syrjäytymiseen, eristäytymiseen, rikoksiin ja huumeiden käyttöön ajautumisessa. Hyvässä yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä ihmiset, jotka omaavat samankaltaisen menneisyyden ja elävät uutta elämänvaihetta, toimivat toistensa tärkeimpinä auttajina kohdatessaan muutoksen ja uuden elämäntavan oppimisen.

Myös Kaipio (2009, 49) korostaa yhteisöhoitossa vertaisryhmän merkitystä. Kun yhteisö ja vertaisryhmäkontrolli toimivat oikealla tavalla, ja ne tukevat sosiaalisia normistoja, vastaa kasvatettavien vastuuttamisesta vertaisryhmä. Vastuuttamistilanteita yhteisössä voi tulla esimerkiksi tilanteissa, joissa yksittäiset kasvattajat vastustavat yhteisön yhdessä hyväksymiä normeja. Vertaisryhmä toimii yhteisökasvatuksen onnistumisen mahdollistajana. Oleellista on käyttää vertaisryhmää tietoisesti kasvatuksellisten interventoiden välineenä, ja niistä tärkein on yhteiskokous. Kun vertaisryhmä otetaan mukaan päätöksentekoon, se ohjaa kasvatettavien toimintaa eri tavalla kuin pelkkä kasvattajilta tullut vaatimus tai käsky. Ohjaus oikeanlaiseen käyttäytymiseen tulee vertaisryhmältä, ei ylhäältä päin kasvattajan vaatimuksen muodossa. (Kaipio 1995, 71-73)

Kaipion ja Murto (1988, 126) korostavat ydinryhmän eli vastuuryhmän syntymistä sekä roolia, mikäli tavoitteena on käyttää yhteisöä kasvatuksen välineenä. Olennaista kasvattajalle olisi saada tuekseen kasvatusyhteisön sisältä kasvatettavien niin kutsutut avainhenkilöt. Aktiivisen ydinryhmän avulla kasvatusta on mahdollista saada toimimaan. Kasvatettavista muodostuva ydinryhmä muodostuu tavallisesti niin, että jotkin yksilöt kasvatettavista hyväksyvät kasvattajien esittämät vaatimukset, luottavat heihin ja antavat tukensa esitetyille vaatimuksille. Kasvattajat eivät oma mielensä mukaan valikoi ydinryhmän jäseniä esimerkiksi oletetun suosion tai kasvatettavien mielistelyn perusteella, vaan he valikoituvat kasvatettavista parhaimmiston mukaan. Ydinryhmän jäsenillä tulee olla kykyä avoimeen, rehelliseen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen kasvattajien kanssa. Kun ydinryhmä on saatu muodostettua, vastuu muista yhteisön jäsenistä sekä sen kehittämisestä tulee yhä useampien ja lopulta kaikkien yhteiseksi päämääräksi. Yhteisö saa kokonaisvaltaisesti lisättyä itsetuntoaan ja siitä muodostuu turvallinen yhteisö, jonka tavoitteena on taata sen jokaiselle jäsenelleen hyvät kehittymismahdollisuudet yksilön omista lähtökohdista katsoen. Yhteisön tulisi huolehtia heikommistaan, sillä he eivät vielä itse kykene huolehtimaan omista eduistaan ja oikeuksistaan. Kaipio ja Murto painottavat, että yhteisön heikoimpien onnellisuus sekä ihmisarvoinen elämä on aluksi yhteisössä parempiosaisten yksilöiden huolenpidon ja toiminnan varassa. Jokaisesta yksilöstä sekä heidän tarpeistaan on kannettava vastuu yhdessä.

Yhteisön päätökset ja ratkaisut kaikista asioista tulee pyrkiä tekemään kasvat-
tajien sekä kasvatettavien yhteisissä yhteisökokouksissa. Tämän vuoksi yhteis-
ökokoukset ovat tärkein yhteisökasvatukseen liittyvä toistuva tapahtuma. Yh-
teisökokoukseen liittyvät kokouskäytännöt ja menettelytavat ovat tärkeitä. Ko-
kouksen pitää sisältää yhteisöllistä tuntua ja sen täytyy olla strukturoitu. Koska
tunteet saattavat kiihtyä ja puheenvuorot ovat tällöin haluttuja, täytyy kokous-
käytännöt olla kurinalaisen käyttäytymisen opettamiseksi. Näin kasvatettavat
oppivat pitämään yhteiskokouksia tärkeinä tilaisuuksina. Onnistunein yhteisö-
kokous on sellainen, jossa tunnelma muuttuu huolestuneesta ja hermostu-
neesta ilmapiiristä kohti positiivista tulevaisuusnäkyä. Tällöin voidaan to-
deta, että huolimatta yhteisön vaikeuksista edistytään. (Kaipio 1997, 110-113.)

Yhteisöllisen kontrollin avulla pystytään valvomaan, että jokainen yhteisön jä-
sen noudattaa sopimuksia ja sitoutuu johdonmukaisesti niihin. Yhteisöllinen
kontrolli tarkoittaa siis käytännössä tehtyjen päätösten toteutumisen valvontaa
sovittuna ajankohtana ja sovituksessa kokouksessa myöhemmin yhteisön kes-
ken. Tyypillisesti kasvatusyhteisössä tämä tarkoittaa, että jotakin yhdessä yh-
teisökokouksessa sovittua asiaa tarkastellaan seuraavassa yhteisökokouk-
sessa siinä valossa, kuinka se on käytännössä toteutunut. Yhteisöllisen kont-
rollin avulla saavutetaan myös yhteinen todellisuuskäsitys, ja tämän seurauk-
sena toiminnalle kehittyy yhteinen arvoperusta. (Kaipio 1995, 68-69.)

Työ on yhteiskokousten lisäksi tärkein yhteisökasvatuksen kasvatusmene-
telmä. Huolimatta siitä, käytetäänkö yhteisökasvatusta kasvatukseen päiväko-
dissa, koulussa, laitoshoidossa tai kehitysvammaisten parissa, ovat työtehtä-
vät olennainen osa yhteisön toimintaa. Kuitenkin riippuen kasvatettavien iästä
ja kehitystasosta työ voi olla esimerkiksi yksinkertaista ruoan valmistusta tai
haasteellisempaa henkilökunnan sijaisuuksien hoitamista. Työtehtävät autta-
vat kasvatettavaa vastuullisuudessa ja pitkäjänteisyydessä. (Murto 1997, 199-
200; Kaipio & Murto 1980) Jotta työ tuki yhteisön arvostusta yksilöä kohtaan ja
vahvistaisi yksilön itsetuntoa, työn tulisi olla yhteisön keskuudessa arvostettua
ja tarpeellista (Murto 1997, 200). Mikkeli-yhteisössä noudatetaan työtoimin-
nassa hierarkkista järjestelmää. Murrone (2013, 42-43; De Leon 2000, 139-
142) mukaan päihteiden käyttäjien kuntoutuksessa hierarkkisuus määrittää
yhteisön jäsenten työnjakoa. Se sisältää yhteisön välttämättömät työtehtävät,

auttaa kuntoutujan taitojen kehittymisessä sekä lujittaa hänen liittymistään vertaisryhmään. Työtehtävät voidaan jaotella kolmeen tasoon. Perusperiaate on, että uusi kuntoutuja työskentelee ensimmäisen tason työtehtävissä ja kuntoutuksen loppuvaihetta suorittava henkilö työskentelee kolmannen tason tehtävissä, mikäli kuntoutus on edennyt normaalisti. Työtehtävät muuttuvat siis haasteellisemmiksi tasojen edetessä niin psyykkisesti, kuin toiminnallisestikin. Murron (2013, 34-35) mukaan yksi kasvatuksellisen yhteisön suurimmista haasteista on yhtenäisesti toimiva ja johdonmukainen henkilöstöyhteisö. Henkilökunnan tehtäviin kuuluu sopia yhteisön reunaehdoista ja seurata niiden toteutumista. Näitä tilanteita varten on henkilöstökokoukset. Mikäli henkilöstö ei kykene käsittelemään näissä kokouksissa henkilöstökokouksien keskeisiä tehtäviä, henkilökunnan yhtenäisyys alkaa rappeutua. Vaikutukset näkyvät nopeasti asiakasyhteisössä, heidän tilassaan sekä käyttäytymisessä. Tutkimuksessa, jossa tutkittiin suuren mielisairaalan toimintaa, havaittiin, että henkilöstöyhteisön keskinäisten ristiriitojen käsittelemättömyys ja kärjistyminen näkyivät sairaalan potilasyhteisössä negatiivisesti aggressiivisuutena, väkivaltaisuutena, psykoottisuutena sekä antipsykoottisen lääkityksen lisääntymisenä. Näin kävi huolimatta siitä, että jokainen henkilökunnan jäsen pyrki omassa toiminnassaan ammatillisuuteen ja terapeuttisuuteen, kuten aiemminkin. Yhteisön kokonaisilmapiiri, jota säätelevät henkilökunnan keskinäiset suhteet, on potilaiden tilaan vaikuttavampi tekijä, kuin yksittäisen henkilökunnan jäsenen käyttäytyminen.

Jotta kasvattajan kasvatustaidot pääsisivät kehittymään kasvatusyhteisössä, ja niiden analysointi olisi mahdollista, yhteisössä täytyisi saada luotua yhteisöllisyyttä, joka on avointa, suoraa ja rehellistä kommunikaatiota. Lisäksi kasvattajalle täytyy antaa rakentavaa kritiikkiä sekä kasvattajaa täytyy tukea työssään. Avoin, suora ja rehellinen kommunikaatio on tarpeen, sillä yhteisössä täytyy kyetä puuttumaan kaikkiin siellä havaittuihin epäkohtiin. Mikäli havaittuihin epäkohtiin ei voida puuttua, kaikkia kasvatustilanteita ei myöskään voida analysoida, ja näin ollen esimerkiksi henkilökunnan tekemiin virheisiin puuttuminen on hankalaa. Jos yhteisön monia suuria ongelmia ja epäkohtia joudutaan välttelemään, ei yhteisössä vallitseva kasvatus voi olla yhdenmukaista, eikä yhteisö pääse kehittymään. (Kaipio & Murto 1980, 75.)

2.5 Miksi yhteisökasvatusta tarvitaan?

Varjosen (2015, 29) mukaan Suomessa on ollut kaksi suurempaa huumeaaltoa; ensimmäinen 1960-luvulla ja toinen 1990-luvulla. Molemmissa aalloissa huumeiden kokeilu sekä käyttö ja näiden molempien lisääntyminen olivat nuoris- ja sukupolvi-ilmiöitä. 1980-luvun lopussa maailmalta Suomeen levisi tekno kulttuuri, joka toi mukanaan huumeiden käyttöä. Ilmiönä se alkoi yleistyä kuitenkin enemmän 1990-luvun puolivälissä ja erityisesti 15-34-vuotiaiden nuorten aikuisten keskuudessa. Voimakkaampaa huume kokeilut olivat aluksi miesten keskuudessa, kuin naisten. Vuosituhannen vaihteeseen tultaessa huumeiden kokeilu tasoittui. Nykypäivänä huumeiden käyttö on entistä enemmän osa nuorten elämää ja sillä on vahvempi asema sekä nuorten kaupungissa asuvien juhlimistavoissa, että myös päihteiden ongelmakäytössä. Uusimmat tutkimustiedot näyttävät huume kokeiluiden jälleen lisääntyneen nuorilla aikuisilla. Vuonna 2010 saatujen tietojen mukaan noin 17 % 15-69-vuotiaista suomalaisista sanoi kokeilleensa joskus kannabista, vuoden 2014 aikana noin 4 %. Miesten osuus oli hieman suurempi naisiin verrattuna ja eniten kannabiksen käyttöä ilmeni 15-34-vuotiaiden ikäryhmässä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2018) mukaan päihderiippuvuus voi kehittyä eri päihteisiin, ja eri aineisiin liittyvät riippuvuudet muistuttavat paljon toisiaan. Terveys 2000-tutkimuksen mukaan yli 29-vuotiaista suomalaisista 4 % sairastaa alkoholiriippuvuutta. Lääke- ja huumeriippuvuuksien esiintyvyys on pienempi, mutta tarkkoja tilastoja tästä ei ole.

Kaipion (2009, 46-47) mukaan päihdeongelmasta kärsivän ihmisen elämään liittyy problematiikkaa, joka edellyttää erityisesti hänen käyttäytymisensä muuttumista. Yhteisöhoidossa ihmiselle tapahtuu persoonallisuuden muutos, jonka seurauksena kasvatettava löytää ratkaisut ja keinot toipumiseen sekä päihteettömyyteen. Esimerkiksi lääkehoito ei yleensä tehoa, mikäli tuloksia halutaan yksilön käyttäytymiseen, ajatteluun, arvoihin, asenteisiin ja persoonaan. Lääkkeet voivat toimia hyvänä apuvälineenä, mutta lääkehoidon kohdalla parhaimmat tulokset saavutetaan, kun kuntoutukseen yhdistetään psykososiaalinen hoito. Yhteisöhoidon tuloksena kasvatettava saa uuden käsityksen itsestään sekä ympäröivästä maailmasta. Käyttäytymisen lopulliseen ja pysyvään muutokseen avaimina ihmisellä on ajattelun, arvojen, asenteiden ja tunteiden uusi ja erilainen kokeminen. Näiden muutosten myötä myös ihmisen

persoonallisuus kehittyy ja muuttuu. Yhteisöhoidon- ja kasvatuksen avulla pystytään tietoisella kasvatuksella vaikuttamaan kasvatettavan minä- ja maailmankuvaan, jotka muuttuvat hoidon edetessä.

Kaipio (s.a.) korostaa yhteiskuntamme tarvetta yhteisöllisyydelle. Länsimainen individualistisia arvoja korostava maailma pohjaa toimintansa yksilöllisyyteen, yksilön omia tarpeita ja oikeuksia korostaen. Yksilön toimiessa entistä itsekämmmin yhteisvastuu, myötätunto ja empatia toisia yksilöitä kohtaan on toisijaista. Yhteisöllisyyden ja yhteisen vastuun vähenemisen myötä yksilö jättää aiempaa helpommin yksin. Ihmisellä voi olla muita vertaisiaan ympärillä, mutta hän voi silti kokea yksinäisyyden tunnetta. Samaan aikaan esimerkiksi koulumaailmassa tapahtuu kouluampumisia, väkivaltaa ja nuoret kärsivät mielenterveysongelmista. Ratkaisuksi yhteisöllisyyden ongelmaan tarjotaan usein psykologian keinoja yksilöiden auttamiseksi, vaikka ne eivät itsessään ratkaise yhteisöllisyyden problematiikkaa. Yksilöllisistä auttamiskeinoista huolimatta ilman yhteisöllisyyttä ja toisista välittämistä yhteisöiden sisällä vertaisten tuen puutos johtaa tukea tarvitsevien yksilöiden syrjäytymiseen. Kouluissa on pyritty keksimään ratkaisua väliinputtamisiin yhteisöllisten projektien avulla, kuten Kiva koulu- ohjelma, mutta tulokset ovat oppilaiden osallistamisesta huolimatta jääneet käytännössä melko lailla suunnitelman tasolle.

2.6 Yhteisökasvatuksellisen hoidon tuloksia

Hollantilaisilla psykiatrisilla klinikoilla toteutetuissa seurantatutkimuksissa arviointiin kahdeksan klinikan hoitotuloksia. Klinikat toimivat terapeuttisen yhteisön periaatteiden mukaisesti. Klinikat jakautuivat nuorisoklinikoihin, joissa oli 24-60 asiakaspaikkaa, ja asiakaskunta koostui 14-21-vuotiaista nuorista sekä yleisiin klinikoihin, jossa asiakkaat koostuivat 18-vuotiaista ja sitä vanhemmista. Tutkimuksen kohdejoukko oli 1344 asiakasta. Diagnostisesti asiakkaat olivat neuroottisia, rajatilaisia sekä psykoottisia. Tuloksista kävi ilmi asiakkaiden hyvinvoinnin lisääntyneet terapeuttisen yhteisöhoidon aikana ja ongelmien vähentyneen sukulaisten kanssa. Lähtiessään klinikalta 69 % asiakkaista arvioi hoidon vaikutusten olleen suotuisia ja 81 % arvioi oman tilansa parantuneen. Yhdeksän prosenttia asiakkaista arvioi hoidon vaikuttaneen epäsuotuisasti ja kuusi prosenttia asiakkaista arvioi oman vointinsa huonontuneen

terapeuttisen yhteisöhoidon seurauksena. Kun verrataan terapeuttisten yhteisöjen asiakkaista ja perinteisten sairaalaosastojen asiakkaita, kun potilas päätyy takaisin sairaalaan viiden seuranta vuoden aikana, terapeuttisten yhteisöjen hoitotulokset osoittautuivat selkeästi paremmiksi. (Murto 1997, 50-51: Tremonti & Konig 1988, 193-203.)

Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä vertaisryhmän sosiaaliset suhteet sekä vuorovaikutus vertaisryhmän ja henkilökunnan kanssa edistävät Hännikäinen-Uutelan (2004, 207) mukaan yksilöitä uuden elämäntavan oppimisessa ja sisäistämisessä sekä auttavat yksilöä kuntoutusyhteisön ulkopuolisiin ryhmiin ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Yhteisön avulla persoonallisuuden muutos, arvojen ja normien oppiminen sekä uusi sosiaalinen todellisuus mahdollistuvat. Näiden muutosten edellytyksenä toimii täydellinen osallistuminen yhteisön kaikkiin toimintoihin, sitoutuminen rooleihin sekä vastuunotto itsestään toimintaa myöten. Lopullisesti yhteisökasvatuksen perustuvan toiminnan periaatteet sekä uusi elämäntyyli sisäistyvät yksilölle yhteisöstä lähtemisen jälkeen uuden elinympäristön vuorovaikutustilanteiden kautta. Periaatteiden sisäistäminen ja persoonallisuuden muutoksen integraatio tapahtuvat yksilössä sitten, kun hän on elänyt päihteetöntä elämää tarpeeksi kauan.

Artikkelissa, jossa tutkittiin terapeuttista yhteisöä ja sen tutkimusta, havaittiin, että kyseinen hoitomuoto on tehokas persoonallisuushäiriöiden hoidossa. Potilailla, jotka omasivat persoonallisuushäiriötä, ja he ovat hoitaneet sairautta terapeuttisen yhteisöhoidon avulla, havaittiin sairauden oireiden lievenemistä sekä yleisesti mielen terveyden paranemista. Potilaat sopeutuivat myös yhteiskuntaan paremmin, heidän itsetuhoisuutensa väheni sekä heillä oli aiempaa vähemmän uusien hoitomuotojen tarvetta persoonallisuushäiriöiden hoitoon, kuin henkilöillä, jotka eivät ole käyttäneet terapeuttista yhteisöhoitoa hoitomuotonaan. On myös huomattavaa, että potilailla, jotka ovat terapeuttisessa yhteisössä vähemmän aikaa ja saavat hoitonsa jälkeen vielä psykososiaalista hoitoa terveytensä tukemiseen, hoitotulokset ovat kaiken kaikkiaan parempia, kuin potilailla, jotka viettävät pidemmän ajan terapeuttisessa yhteisöhoidossa, ja hoidon jälkeistä psykososiaalista hoitoa ei ole. Samaisessa tutkimusartikkelissa myös mainittiin, että yhteisön toiminta- ja menettelytavat on standardisoitava. Tämä tarkoittaa selkeitä määritelmiä yhteisön toimintatavoista ja toiminta-

noista. Tämän lisäksi terapeutista yhteisöä, sen toimintatapoja- ja malleja tulisi kehittää säännöllisin väliajoin. Vuosittain tulisi tehdä sekä sisäinen, että ulkoinen tarkastus, jossa arvioidaan edellä mainittuja tekijöitä yhteisössä sen standardeihin pohjautuen. Sisäisen toiminnan tarkastuksen toteuttavat yhteisön jäsenet, kun taas ulkoisen tarkastuksen toteuttavat yhteisön ulkopuoliset, toisen terapeutin yhteisön jäsenet. (Haigh 2002, 65-68.)

2.7 Yhteisökasvatus Suomessa

Yhteisökasvatus alkoi kehittyä Suomessa 1970-luvulla, kun Kalevi Kaipio kehoitti menetelmää ensimmäisen kerran Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa. Samaan aikaan Tampereella ja Nokiolla Sopimusvuori käynnisti kahden muun terapeutin yhteisön toimintaa. Suomessa yhteisökasvatuksen pioneereina pidetään Kalevi Kaipiota, Kari Murtoa sekä Matti Isohannia. Menetelmä on syntynyt käytännön kasvatusongelmien ratkaisuksi, ja aluksi arkielämän oikeista tilanteista luotiinkin yhteisökasvatuksen toimintamuodot, päämäärät ja periaatteet. Huomattiin myös, että yhteisö voi itse luoda yhteisölleen uusia päämääriä ja periaatteita; se luo itselleen jatkuvasti uusia normeja ja käytäntöjä, joita kunnioittaen pitää oman toimintansa ohjenuorana. Näistä normeista ja käytännöistä, kasvatuksen periaatteista, tuli samalla kasvatuksen välineitä – päämääriä, joihin käytännössä pyritään. (Kaipio 1997, 56., Murto 1997, 189., Seppälä 2016, 19: Kaipio 1977, 22)

Nykypäivänä yhteisöhoito ja sen eri sovellusmuodot ovat levinneet Kaipion (2009, 44) mukaan ympäri maailman, ja uusia yksiköitä perustetaan kaiken aikaa. Yhteisöhoito on muodostunut ilmiönä maailmanlaajuiseksi, joka vahvistuu koko ajan. Tuhansien yhteisöhoitoon perustuvien päihdekuntoutusyksiköiden juuret ovat edelleen vahvasti Synanonissa ja sen toimintamalleissa.

Yhteisökasvatusta voidaan käyttää kasvatusmuotona kaikissa lasten ja nuorten kasvatustyötä tekevissä organisaatioissa, joissa sama yhtenäinen lapsista ja nuorista sekä aikuisista koostuva ryhmä säännöllisesti kokoontuu tai on läsnä. Yhteisökasvatus sopii koulukasvatukseen, päivähoitoon, lastenkoteihin, lastenpsykiatrisille osastoille, kerhoihin tai perhekasvatukseen. Yhteisökasvatusta voidaan käyttää samantapaisesti kaikissa yhteisöissä, mutta kasvatustavoitteita

asettaessa on otettava huomioon kasvatettavien ikä, yhteisön laatu sekä kehitystaso. (Kaipio 1979, 22.)

3 PÄIHDEKUNTOUTUS SUOMESSA

3.1 Päihdekuntoutuksen palvelujärjestelmää

”Päihdehuollon tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Päihdehuollon palveluja tulee antaa henkilölle, jolla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja muille läheisilleen. Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja hoidon tarpeen perusteella.” (Lappalainen-Lehto & Romu ym. 2007, 129.)

Päihdehuolto Suomessa hoidetaan päihdehuoltolain 41/1986 mukaan kunnittain. Kuntien tehtävänä on tarjota päihdehoitoa kuntien omissa yksiköissä sekä kuntayhtymien yksiköissä. Vaihtoehtoisesti kunta voi ostaa palvelunsa järjestön tai yksityisyrittäjien yrityksiltä. Molemmin tavoin voidaan kattaa avo- ja laitoshoidon sekä tuetun asumisen palvelut. (Häkkinen 2013, 18.) Varjosen (2015, 64) mukaan Suomessa päihdehuollon palveluita toteutetaan sekä sosiaali- että terveydenhuollossa. Päihdehuollon palveluista erityispalvelut sijoittuvat pääasiassa sosiaalipuolelle. Päihdehuollon erityispalveluista avohoito on asiakkaalle maksutonta, kun taas laitoshoidon ja asumispalvelut maksullisia. Ihalainen ja Kettunen (2016, 258-259) korostavat, että päihdehuoltolaki nimeää ensisijaisiksi palveluiksi sosiaali- ja terveydenhuollon yleiset palvelut. Vasta jos näiden yleisten palvelujen kautta saatu apu ei ole riittävää, asiakas tulee ohjata päihdehuollon erityispalvelujen piiriin.

Ihalaisen ja Kettusen (2016, 259) mukaan kunnan perusterveydenhuollon palveluissa tehtävään päihdetyöhön lukeutuvat esimerkiksi päihteiden käytöstä johtuvien ongelmien tunnistaminen, päihteiden katkaisu- ja vieroitushoito, päihdeistä johtuvien sairauksien ensiapu ja hoito, erityispalveluiden tarpeen arviointi sekä hoitoon ohjaaminen. Jos päihteidenkäyttöön liittyvät ongelmat ovat vakavampia, ohjataan potilas hoidettavaksi yleissairaaloihin sekä sairaaloiden poliklinikoille. Jos päihdeongelmat ovat sidoksissa psyykkisiin sairauksiin tai kyse on vakavista vieroitusoireista, hoidetaan potilas psykiatrisessa sairaal-

lassa ja psykiatrian poliklinikalla. Runsaasta päihteidenkäytöstä kärsivillä ihmisillä on usein myös sosiaalisia ongelmia, kuten työttömyys, asunnottomuus velkaantuminen, toimeentulon ongelmat sekä ongelmat ihmissuhteissa.

Päihdehuollon erityispalvelut on järjestetty kunnissa hyvin erilaisilla tavoilla. Kunta voi tuottaa palvelunsa itse tai ostaa palvelun yksityisiltä palveluntuottajilta ja järjestöiltä. Erityispalveluiden päihdetyöhön kuuluu esimerkiksi päihdeongelma sekä hoidon tarpeen arviointi, katkaisu- ja vieroitushoito, avohoito sekä kuntoutus- ja asumispalveluiden järjestäminen. Myös esimerkiksi laitosten yhteishoito kuuluu päihdetyön erityispalveluihin. Lisäksi päihdehuollon erityispalvelut voidaan jakaa avopalveluihin ja ympärivuorokautisiin palveluihin. (Ihalainen ja Kettunen 2016, 260, Häkkinen 2013, 19.)

Varjonen (2015, 63) kertoo, että valtioneuvoston huumausainepolitiikkaa vuosina 2012-2015 koskevassa periaatepäätöksessä (STM 2010a) todetaan, että päihdeongelmasta toipuminen on pitkäaikainen prosessi, jonka eri vaiheissa toipuja tarvitsee erilaisia hoito- ja tutkimusmuotoja. Toipuja tarvitsee riittävän pitkäkestoista hoitoa ja päihdepalvelujen monimuotoisuus tulisi säilyä. Lisäksi hoidon kynnystä tulisi madaltaa ja hoitoon hakeutumisen esteitä tulisi poistaa.

Varjosen (2015, 64) mukaan ongelma päihdeongelmia omaavan asiakkaan kanssa on siinä, ettei asiakkaan ongelmat ja palvelujärjestelmän tarjonta aina kohtaa keskenään. Suuri ongelma ovat pitkät jonot palveluihin pääsemiseksi, peruspalveluissa tietotaidon puute, hoitohenkilökunnan kielteinen asenne päihdeongelmaista asiakasta kohtaan sekä erityispalveluissa hoitopaikkojen fyysinen etäisyys.

3.2 Huumekuntoutus Suomessa

Havion ja Inkisen ym. (2013, 101) mukaan alkoholin- ja huumeidenkäyttäjien laitoshoidon on jaoteltavissa lyhytaikaiseen katkaisuhoidon ja pidempiaikaiseen kuntoutushoiton. Monilla paikkakunnilla sekä katkaisuhoidon, että kuntoutuksen toteutetaan saman yksikön alaisuudessa, mutta viime vuosien aikana monille paikkakunnille on perustettu erityisesti huumausaineiden käyttäjien hoitoon erikoistuneita katkaisu- ja kuntoutusyksiköitä. Katkaisuhoidon voidaan myös toteuttaa terveyskeskuksen vuodeosastolla.

Katkaisuhoidon tarkoituksena on katkaista päihteidenkäytön kierre, ehkäistä ja hoitaa vieroitusoireita sekä luoda edellytykset fyysiselle ja sosiaaliselle kuntoutukselle jatkohoitosuunnitelman avulla. Katkaisuhoidon kesto on keskimäärin yhdestä kahteen viikkoa. Kuntoutuslaitoksissa jatkohoito on pidempiaikaista ja kestää usein miten joitakin viikkoja. Joissakin yhteisöhoitoa toteutavissa kuntoutusyksiköissä kuntoutus voi kestää vuodesta puoleentoista vuoteen. Hoitoaika määräytyy asiakkaalle yksilöllisesti. (Havio & Inkinen ym. 2013, 101)

Päihdekuntoutus on hyvä toteuttaa laituskuntoutuksena, mikäli asiakkaalle on tarpeen ympärivuorokautinen tuki päihteettömyyden motivaation ylläpitoon. Laitosmuotoinen kuntoutus tarjoaa myös hyvän tuen arkipäivän toimintoihin kuten lepoon, ravitsemukseen, hygieniaan sekä sosiaalisiin toimintoihin. Päihdekuntoutuksessa menetelmät ovat samoja riippumatta siitä mihin päihtymystä aiheuttavaan aineeseen asiakkaalla on riippuvuus. Alkoholiongelmaisen käypä hoito -suosituksessa (2010) sekä huumeongelmaisen käypä hoito -suosituksessa (2012) sanotaan, että päihdeongelmaisen hoidossa sekä kuntoutuksessa käytetään samoja psykososiaalisia hoitomuotoja, kuten keskustelua, ryhmämuotoista toimintaa, perhe- ja verkostotyötä sekä vertaistukiryhmiä. (Heikkinen-Peltonen & Innamaa 2014, 187-188.) Laitosmuotoisia päihdepalveluita tuottavat terveyskeskukset, selviämisasemat, katkaisuhoidoasemat sekä erikoissairaanhoidon päihdepsykiatrian tai muu erikoissairaanhoidon yksikkö. Laitoshoitoon lukeutuvat myös yhteisöhoito-malliset laituskuntoutusyksiköt kuten Kankaanpään A-koti sekä Mikkeli-Yhteisö. Vankeinhoitolaitos tuottaa myös laitoshoitomallisia päihdepalveluita. (Heikkinen-Peltonen & Innamaa 2014, 96.)

Mikkonen (2012, 85-89) kuvailee tehokkaaksi hoitomenetelmäksi opioidiriippuvaisten kuntoutukseen tarkoitettua korvaushoitoa. Sillä on huomattu olevan vaikutusta kuolleisuuden pienenemiseen, huumeiden käytön vähenemiseen ja elämänlaadun paranemiseen. Korvaushoidossa potilaan lääkeannos sovitaan vastaamaan hänen sietokykyään niin, että sekä vieroitusoireet, että itse opioidin himo pysyvät poissa. Lääke valtaa potilaan aivojen opioidireseptorit, eikä hän saa enää mielihyvää käyttämällä muita opioideja. Lääke annetaan potilaalle valvotusti, mutta mikäli hoito sujuu suunnitellusti, on hänen mahdol-

lista saada lääkeannoksia myös kotiin. Lääkehoidon lisäksi potilaan on mahdollista saada yksilöllisesti suunniteltua muuta tarpeidensa mukaista hoitoa ja kuntoutusta. Korvaushoidon tavoitteena on hoidon sekä kuntoutuksen keinoin tukea potilasta, jotta hän kykenisi elämään mahdollisimman laadukasta elämää, kuin mahdollista ottaen huomioon hänen toimintakykynsä, sairautensa, voimavaransa ja omat tavoitteensa. Opioidikorvaushoidosta on mahdollista vieroittautua, ja sen tavoitteena on täysi lääkkeettömyys. Vieroitukselle ei ole asetettu tiettyä aikamäärettä, minkä sisällä se tulisi suorittaa, mutta keskimääräinen vieroittautumisaika on noin kolmesta kahteentoista kuukautta.

3.2.1 Yhteisökasvatuksen tausta päihdetyön menetelmänä

Seppälän (2016, 17: Kaipio 2009, 44) mukaan yhteisöhoiton historia ylettyy 1900-luvun taitteeseen, moraalihoidon filosofiaan sekä 1950-luvulla Maxwell Jonesin tekemään pioneerityöhön. Jones kirjoitti tuolloin, kuinka psykiatrinen sairaala organisoidaan yhteisöhoidolliseksi yhteisöksi. Hän erottui näkemyksillään liittyen psykiatriaan, ja pohjasi toimintansa terapeuttisen yhteisön sekä sosiaalisen oppimisen käsitteisiin. Jones myös näki, että kaikilla yhteisön jäsenillä, myös potilailla tulee jaettu vastuu ja valta muiden kanssa.

1920-luvulla toimintansa aloitti AA-liikkeen edeltäjä, Oxford-ryhmä. Ryhmän perustivat Frank Buchman ja Samuel Shoemaker. Ryhmän perusajatus oli saattaa ihminen takaisin kirkon alkuaikojen viattomuuteen ja puhtauteen. Ryhmään vaikuttaneet elementit uskonnosta ja arvot kuten työetiikka, keskinäinen huolenpito ja rehellisyys vaikuttavat vielä tänäkin päivänä yhteisökasvatuksellisissa yhteisöissä. (Seppälä 2016, 17: De Leon 2000, 15.)

Anonyymien alkoholistien eli AA:n juuret ylettyvät 1930-luvun Yhdysvaltoihin, Ohioon, jossa kaksi alkoholista päättivät keskustelujensa innoittamina perustaa keskusteluryhmän alkoholismia sairastaville auttaakseen muita kaltaisiinsa. Perustavanlaatuisina ajatuksia AA:ssa ovat esimerkiksi omavoimaisuuden myöntäminen suhteessa alkoholiin, itsetutkiskelu ja itseään tuhoavan osapuolen luovuttaminen korkeamman voiman huomaan. Oxfordin ja AA:n keskeisimpänä erona toimii se, että jälkimmäinen on irrottanut itsensä kirkon nä-

kemyksestä korkeammasta voimasta eli jokainen toipuja itse on vapaa valitsemaan oman näkemyksensä mukaisen korkeamman voiman kuntoutukseensa. (Seppälä 2016, 18: De Leon 2000, 18.)

1950-luvulla Yhdysvaltoihin perustettiin ensimmäiset terapeuttiset yhteisöt eli Synanonit Charles E. Dederichin toimesta. Dederich oli itse entinen alkoholisti sekä öljy-yhtiön johtaja, ja vuonna 1958 hän alkoi pitää kotonaan Kaliforniassa viikoittain kokoontuvaa keskusteluryhmää, jonne hän kutsui ystäviään AA:sta. Kokoukset olivat äänekkäitä ja tunteikkaita. Niille tyypillistä oli hyökkääminen ja kritiikki toisia ryhmäläisiä kohtaan, jonka tarkoituksena oli paljastaa ryhmäläisen mahdollinen valheellisuus tai itsepetos. Ryhmän suosion kasvaessa ryhmän jäsenet päättivät vuokrata kokoontumisia varten talon, jotta he voisivat kokoontua myös päiväsaikaan. Havaittiin myös, että osa yhteisön jäsenistä kykeni luopumaan kokonaan huumeista tai alkoholista. Huumeaddiktit ja alkoholistit eivät kuitenkaan ajan saatossa tulleet toimeen keskenään, ja elokuussa 1958 Synanonin yhteisössä keskityttiin pääasiassa huumeaddiktien kuntoutukseen. (Murto 1997, 61: Yablonsky 1965, 48-55.) Ylitalon ja Niemelä (2012, 133) mukaan Synanon oli yhteisö, joka perustettiin hoitamaan huumeriippuvaisia. Yhteisön toiminnallinen rakenne koostui arkeen ja ylläpitoon liittyvistä jäsenten päivittäisistä työtehtävistä, säännöllisistä hyökkäävistä terapiaistunnoista eli niin kutsutuista synanoneista sekä erilaisista ryhmäkeskusteluista vaihtelevin teemoin.

Vuonna 1963 New Yorkiin perustettiin Synanoniin pohjautuva Daytop Village, jonka johtajana toimivat aluksi ammattihenkilöstön jäsenet. Ammattihenkilöstön johtamisyrityksen epäonnistumisen jälkeen Daytopin johtajaksi valittiin Synanon-hoidon läpikäynyt David Deitch, joka toimi Connecticutissa yhden Synanon-yksikön johtajana aiemmin. Deitch muutti perheineen sekä kahden muun synanonilaisen kanssa New Yorkiin ja organisoi yksikön tiukasti johdeksi Synanonin oppeja mukailevaksi yhteisöksi. (Murto 1997, 78.)

Hoitomallin tavoitteena oli kuntouttaa asiakkaansa siten, että he pystyisivät toimimaan kuntoutuksen jälkeen yhteiskunnan jäsenenä ilman huumeita ja rikollisuutta. Tätä nykyä Daytop Villagen mallisia terapeuttisia yhteisöjä on useissa maissa. (Ylitalo & Niemelä 2012, 133.)

Nykypäivänä yhteisöhoito ja sen eri sovellusmuodot ovat levinneet Kaipion (2009, 44) mukaan ympäri maailman, ja uusia yksiköitä perustetaan kaiken aikaa. Yhteisöhoito on muodostunut ilmiönä maailmanlaajuiseksi, joka vahvistuu koko ajan. Tuhansien yhteisöhoitoon perustuvien päihdekuntoutusyksiköiden juuret ovat edelleen vahvasti Synanonissa ja sen toimintamalleissa.

3.2.2 Yhteisökasvatus huume-kuntoutuksen hoitomuotona

Holopaisen (2003, 507, 509) mukaan, kun päihdeongelmainen päättää lopettaa päihteiden käytön, hän havahtuu vieroitusoireista toivuttuaan ensimmäisenä siihen, että emotionaalisesti tyydyttävät ihmissuhteet jäivät päihteidenkäyttäjistä koostuvan porukan sisälle. Toinen vaihtoehto on, että hän poikkeaa päihteitä kohtuullisesti käyttävästä ihmisväestöstä niin paljon, että raittiina pysyminen koituu jo liian hankalaksi. Ratkaisuna tähän ongelmaan päihdeongelmista kärsivät ihmiset ovat yhdessä perustaneet yhteisöjä muille toipumassa oleville alkoholisteille ja addikteil. Yhteisöllisyyden syntyminen on osa inhimillistä ja normaalia toimintamallia. Häkkinen (2013, 21) korostaa, että vertais-tuki ja esimerkin voima on toipumisessa tärkeää. Päihdekuntoutuja tarvitsee samaistumisen kohteen toipuakseen sairaudestaan.

Geroge De Leonin (2008) mukaan yhteisöhoidossa muihin päihdehoitoihin verratessa ero on se, että se on päihdekuntoutusmuotona ainoa, joka selkeästi tähtää lopulliseen toipumiseen ja persoonallisuuden muutokseen. Muut päihdehoitomuodot keskittyvät ongelmiin, oireisiin ja haittojen hoitoon. (Kaipio 2009, 47: De Leon 2008.) George De Leon myös muistuttaa, että päihteidenkäyttäjän toipumisprosessi on monivaiheinen ja pitkäkestoinen. Rankasta huumeidenkäytöstä toipumisen alkuun pääseminen vaatii 1,5 vuoden yhteisöhoitollisen jakson, ja sen jälkeen puolesta vuodesta vuoteen kestävä jälkihoitojakson. Mikäli huumeidenkäyttöön liittyy myös psyykkisiä oireita, on hoitoaika pidempi. Kaiken kaikkiaan hoitoprosessiin menee aikaa keskimäärin viisi vuotta. (Saukkonen 2008, 4.)

Yhteisökasvatus kasvatusmuotona rakentuu yhteiseen suunnitteluun, päätetään sekä velvollisuuksien ja tehtävien hoitoon. Kasvattaja ohjaa määrätietoisesti yhteisöä ja sen jäseniä yhteisöstä päin yhteistyöhön, yhteiseen toimintaan ja demokraattisiin taitoihin. (Kaipio & Murto 1988, 13.) Kasvatuksen on

oltava perusteellista, johdonmukaista ja selkeää. Kasvatuksen on perustuttava yhteiskunnan myönteisiin arvoihin, yhteisön rakentaviin normeihin eikä kasvat-tajan asemaan tai mielivaltaan. (Murto 1997, 196-197.)

Hännikäinen-Uutelan ja Määtän (2004) mukaan identifikaatio, empatia ja si-toutuminen ovat yhteisökasvatuksellisen huume kuntoutusyksikön perusele-menttejä. Kasvatettava saa yhteisössä samaistumisen kokemuksia, kun huo-maa olevansa samankaltainen toisten kasvatettavien kanssa käyttäytymisel-tään, tunteiltaan ja elämäkokemuksiltaan. Yhteisössä kasvatettavalla on mahdollisuus solmia oikeanlaisia ihmissuhteita, joissa hän voi käydä päivit-täistä ja rakentavaa vuorovaikutusta muiden toipuvien kanssa sekä jakaa ko-kemuksia ja ottaa mallia toipumisessa pidemmällä olevista kasvatettavista. Yksilön liittyminen yhteisöön ja sitoutuminen vertaisiin vahvistavat kasvatetta-van persoonallisuuden muutosta.

Yhteisö tarjoaa kasvatettavalle muutoksen mahdollisuuden hänen arvoissaan ja asenteissaan. Yhteisö ja sen kasvatustavat auttavat yksilöä ymmärtämään ja hallitsemaan elämäntilannettaan, jota hän ei ole kyennyt aiemmin hallitse-maan. Aikuisen ihmisen ymmärtäessä, hyväksyessä ja selittäessä, kuinka vai-keudet ovat syntyneet, se auttaa kasvatettavaa motivoitumaan ja muuttu-maan. (Hännikäinen-Uutela & Määttä 2004.)

Kaipio on määritellyt (2009, 63-64) yhteisöhoidon- ja kasvatuksen päihdeyhtei-söille ydinstandardit. Nämä tarkoittavat siis asioita ja elementtejä, jotka tulisi yhteisökasvatuksellisessa päihdeyhteisössä täyttyä. Kaipion mukaan yhtei-sössä tulee olla säännölliset kokoontumiset sekä selvät rajat ja säännöt, jotka jokainen yhteisön jäsen ymmärtää. Yhteisön jäsenten yhdessä olo on tärkeää niin päivittäisten työtehtävien parissa, kuin vapaa-ajallakin. Erityisesti ruokailu-tilanteet ovat sellaisia, joissa kaikkien yhteisön jäsenten tulisi olla yhdessä. Li-säksi vapaa-ajan toimintojen tulee olla sidoksissa yhteisön päämäärään ja työskentelyyn. Yhteisön jäsenillä on erilaisia vastuu-oleja, jotka ovat eri tasoi-sia. Aluksi yhteisön jäsen aloittaa helpommasta vastuutehtävästä, ja ajan sekä kehityksen myötä hänelle annetaan lisää vastuuta. Vastuu tulee myös jakaa yhteisön jäsenten kanssa. Yhteisössä tulee vallita avoimuuden ja rehellisyy-den ilmapiiri. Yhteisön jäsenillä on vapaus keskustella mistä tahansa elämään liittyvistä asioista yhteisössä. Heidän tulee myös pohtia omia asenteitaan sekä

tunteitaan muita yhteisön jäseniä kohtaan. Henkistä väkivaltaa ei sallita, ja työympäristön täytyy olla tunne tasolla jokaiselle turvallinen. Tunteiden ilmaiseminen on sallittua, ja yhteisössä tulee ymmärtää sekä sietää häiritsevää käyttäytymistä. Kaikki yhteisön jäsenet ovat jollain tasolla päättämässä siitä, ketä yhteisön uudeksi henkilökunnan jäseneksi hyväksytään. Myös uuden asiakkaan yhteisöön saapumiseen sekä liittymiseen yhteisön jäsenet osallistuvat. Kun yhteisön jäsen poistuu yhteisöstä, muut yhteisön jäsenet osallistuvat hänen jatkosuunnitelmansa laadintaan. Lisäksi myönteinen riskin ottaminen nähdään oleellisena osana muutosprosessia.

Yhteisöhoidon tuloksena kasvatettavan minä- ja maailmankuva kokevat muutoksen. Ajattelutapa, arvot, asenteet ja tunteet koetaan yhteisöhoidon tuloksena uudella tavalla, ja näin käyttäytyminen voi muuttua pysyvästi. Edellä mainitut muutokset ihmisen ajattelun ja tunteen tasoilla ovat keskeisessä osassa kasvatettavan persoonallisuuden kehitystä ja muutosta. Yhteisöhoito- ja kasvatatus on aina kasvatuksellinen sekä aikuiskasvatuksellinen prosessi, mutta myös kasvatettavan persoonan muutosprosessi. Yhteisöhoidon- ja kasvatuksen avulla voidaan vaikuttaa tietoisesti kasvatuksellisesti kasvatettavan minä- ja maailmankuvaan, ja ne muuttuvat hoidon edetessä. (Kaipio 2009, 47.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusongelma

Tutkimusongelman selvittämiseksi tutkimuskysymykset muodostuivat seuraavanlaisesti:

Miten yhteisökasvatuskulttuuri omaksutaan päihdekuntoutusyksikön yhteisön sisällä?

- Mitkä tekijät vaikuttavat yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen yhteisön sisällä?
- Millä toimenpiteillä yhteisökasvatuskulttuuri omaksutaan yhteisön sisällä?

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimuksen kohteena on yhteisökasvatuskulttuuri, jota lähestyn Kaipion kehittämisen yhteisökasvatuksen mallin näkökulmasta. Tutkimukseni tarkoituk-

sena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen Mikkeli-yhteisössä. Tämän avulla pystytään ottamaan kasvatustyössä huomioon ne tekijät, mitkä vaikuttavat asiakkaan yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisprosessiin, ja tällä tavoin vaikuttamaan suotuisasti kasvatustavoitteiden onnistumiseen sekä uuden elämäntavan oppimiseen. Opinnäytetyön ilmiönä toimii yhteisökasvatus, ja tarkemmin ottaen yhteisökasvatuskulttuurin omaksuminen yhteisön sisällä. Opinnäytetyössä tarkastellaan aihetta Mikkeli-yhteisön oppilaiden näkökulmasta. Teoriapohjana toimii Kalevi Kaipion kehittämä (1995, 14) yhteisökasvatuksen malli ja tähän pohjautuva metodi- ja menetelmäkirjallisuus.

Tutkimuksen informantit ovat Mikkeli-yhteisön entisiä oppilaita. He kaikki ovat käyneet läpi Mikkeli-yhteisön yhteisöhoidollisen kuntoutusohjelman, ja elävät nykyään raitista elämää. Ennen Mikkeli-yhteisöä haastateltavien elämää hallitsivat päihteet ja pakonomainen addiktiivinen käyttäytyminen. Tätä nykyä raittiutta heille on kertynyt aikavälillisesti alle vuodesta miltei kahteen vuosikymmeneen.

Tutkimuksen aineistonkeruu jäi melko viime hetkeen, sillä kahdelta haastateltavista pystyi kysymään halukkuutta osallistua tutkimukseen vasta, kun entiset Mikkeli-yhteisön oppilaat saapuivat Mikkeliin jatkohoidon viikonloppuun. Jatkohoidon viikonlopun osallistujat usein varmistuvat vasta aloitushetkellä, ja joi-tain peruuntumisia ilmaantuu pääsääntöisesti aina. Lisäksi kahden haastateltavan löytämisen vastuu oli Mikkeli-yhteisön työntekijöillä, sillä vain heillä oli entisten jatkohoidon viikonloppulle osallistuvien oppilaiden yhteystiedot sekä välitön kontakti heihin paikan päällä. Kaksi haastateltavista poimittiin vapaaehtoisten jatkohoidon viikonloppuun osallistuneiden joukosta halukkuuden perusteella, ja kolmannen haastateltavan kanssa sovin haastattelusta etukäteen sähköpostitse.

4.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tässä tutkimuksellisessa opinnäytetyössä käytetään kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Haastatteluun kohdejoukko oli melko pieni, joten menetelmä antoi mahdollisuuden tutkia ja perehtyä yhteisökasvatukseen sekä

haastattelumateriaaliin syvällisesti ja yksityiskohtaisesti. Tutkimushaastattelussa käytettiin apuna teemahaastattelurunkoa. Haastattelu pyrittiin pitämään sen muotoisena, että se antoi haastateltavalle tilaa tuoda myös omia näkemyksiään ja ajatuksiaan haastattelussa esille. Tutkimusprosessin aikana pyrittiin pitämään tutkimusotteen avoimena ja suhtautumaan asioihin ilman ennakkoluuloja tai olettamuksia.

Kvalitatiivinen tutkimus on mitä tahansa tutkimusta, jolla pyritään aina löytämään jotakin uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kvalitatiiviselle tutkimusmenetelmälle tyypillisiä ovat sanat ja lauseet, ja näin sen erottaakin määrällisestä tutkimuksesta, joka taas on hyvin tarkkaa ja lukuihin perustuvaa. Tutkimuksen tavoitteena on halutun ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja sen tulkinta. Näillä pyritään ilmiön syvällisempään ymmärrykseen. Kvalitatiivinen tutkimusprosessi voi olla usein rönsyilevä, eikä se kulje suoraviivaisesti alusta loppuun, kuten kvantitatiivinen tutkimusprosessi. Myös tutkimustulosten tulkinta on vapaampaa. Kvalitatiivinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta ja antaa uudenlaisen tavan ymmärtää ilmiötä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saamaan tutkimusjoukosta ja aineistosta mahdollisimman paljon irti, ja analysimaan aineistoa monipuolisesti. Tutkimustulosta ei voida yleistää, se pätee ainoastaan tutkimuskohteen osalta. (Kananen 2017, 35-36.)

Kvalitatiivisissa tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena ovat merkitykset eli se, kuinka ihminen näkee ja kokee reaaliensa. Tiedon kerääjänä ja analysoijana toimii tutkija itse, joka suodattaa saadun tiedon reaaliensa tutkimustulokseksi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan sekä tutkittavan välillä vallitsee suora kontakti. Tutkija kerää tutkimusmateriaalinsa ”kentällä” esimerkiksi teemahaastatteluiden tai havainnoinnin avulla ja tutkimus tapahtuu aina aidossa ympäristössä. Tutkimusmenetelmät vaikuttavat saatuihin tutkimustuloksiin. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on logiikan induktiivisuus eli edetään yksittäisistä havainnoista tuloksiin. (Kananen 2017, 36.)

Alla Trockimin & Donellyn (2008) (Kananen 2017, 33) viiden kohdan luokittelu, jonka avulla pystytään päättelemään, onko tutkimus kvalitatiivista, ja soveltuuko kyseinen tutkimusmenetelmä halutulle tutkimukselle:

1. Ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita, tutkimusta

2. Halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys
3. Luodaan uusia teorioita ja hypoteeseja
4. Käytetään triangulaatiota eli niin sanottua mixed-tutkimusstrategiaa
5. Halutaan ilmiöstä hyvä kuvaus

Tutkimus toteutettiin teemahaastattelun menetelmiä käyttäen. Haastateltavat haastateltiin yksi kerrallaan. Teemahaastattelu on haastattelumuodoista tyypillisin, ja laadullisessa tutkimuksessa myös käytetyin aineistonkeruumenetelmä. Teemahaastattelussa kaksi ihmistä keskustelevalle haastattelun aiheista yksi kerrallaan. Tutkija on miettinyt aiheet eli haastattelun teemat etukäteen, joista keskustellaan haastateltavan kanssa. Aiheet ovat hyvin yleisluontoisia ja ne muotoutuvat tutkittavan ilmiön ennakkonäkemyksestä. (Kananen 2017, 88.) Teemahaastattelussa pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimusongelmaan. Teemat eli aiheet perustuvat tutkimuksen viitekehukseen, jo ilmiöstä tiedettyyn asiaan. Teemahaastattelussa haastattelun kysymykset ja rakenne voivat vaihdella miltei avoimesta haastattelusta strukturoidusti etenevään haastatteluun. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.)

Aineistonkeruu tapahtui helmikuussa 2018 Mikkeli-yhteisön jatkohoidon viikonlopun yhteydessä Mikkeli-yhteisön tiloissa. Tutkimuksessa haastateltiin yhteensä kolmea entistä Mikkeli-yhteisön oppilasta niin, että yhtenä haastattelupäivänä aineisto kerättiin kahdelta haastateltavalta, ja toisena haastattelupäivänä aineisto kerättiin kolmannelta haastateltavalta. Kaikki haastattelut tallentuivat Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoululta lainattuihin ääninauhureihin. Kaksi kolmesta haastateltavasta valittiin yhteisön jatkohoidon viikonlopun aikana henkilökunnan toimesta, ja kolmannen kanssa sovittiin haastattelusta sähköpostitse. Haastateltavat valikoituivat vapaaehtoisuuden perusteella. Aineiston keruun aloituksen yhteydessä kerroin aina haastateltavalle tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja sisällöstä. Kaikilta haastateltavilta varmistettiin halukkuus osallistua tutkimukseen vielä haastatteluiden alkaessa. Aineistonkeruun aloituksen yhteydessä kerrottiin haastattelussa käytettävän apuna teemahaastattelurunkoa, jonka mukaan haastattelu suurin piirtein etenisi. Tarvittaessa haastateltavalta kysyttiin aineiston keruun aikana tarkentavia kysymyksiä tai lisäkysymyksiä käsiteltävään aiheeseen liittyen. Aineistonkeruu kesti eri ajan jokaisen eri haastateltavan kanssa.

Kanasen (2014, 76) mukaan teemahaastattelussa informanttia keskustelutetaan ilmiön aihepiiriin liittyen. Keskusteluttamalla informanttia pyritään saamaan ilmiö haltuun, ja sitä kautta lisäämään omaa ymmärrystä informantin avulla. Keskustelu etenee informantin ehdoilla, kun hän kertoo vapaasti aiheeseen liittyvää kertomusta tutkittavasta ilmiöstä. Tutkija tekee tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä ja pitää keskustelun ilmiön sisällä.

4.4 Aineiston analyysimenetelmä

Helmikuun 2018 aikana haastateltiin yhteensä kolmea Mikkeli-yhteisön entistä oppilasta, ja nauhoitettua materiaalia kertyi hieman alle neljä tuntia. Litteroituna tekstiä kertyi 36 sivua. Haastattelumateriaali äänitettiin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoululta lainattuihin ääninauhureihin, joiden avulla pystyttiin haastattelutilanteiden jälkeen kuuntelemaan haastattelut sanasta sanaan, ja litteroimaan ne. Materiaali litteroitiin tarkasti sanasta sanaan, sillä näin pystyttiin varmistamaan aineiston kokonaisvaltaisen analysointi. Aineistoa pyrittiin myös lukemaan useamman kerran läpi, sillä eri lukemiskerroilla teksteistä nousi tiheään esiin asioita, joita ei oltu aiemmin havaittu.

Hirsjärven ja Hurmeen (2004, 143) mukaan aineiston lukeminen useampaan kertaan on tärkeää. Materiaali on jo osittain tuttua, sillä se on jo ollut esillä sekä haastattelutilanteessa, että purkamisvaiheessa. Kuitenkin kun aineistoa käy läpi useampaan kertaan, saattaa siitä löytyä ja syntyä uusia ajatuksia tai mielenkiintoisia kysymyksiä.

Aineiston analyysi tapahtui analyysirungon avulla, joka rakentui osittain teemahaastattelurungon teemojen pohjalle, mutta aineistoa analysoidessa haastattelumateriaalista nousi myös uusia teemoja esiin, joita ei ollut haastattelurunkoa tehdessä huomioitu. Analyysirunko rakennettiin erilliselle tekstipohjalle, jotta kokonaisuus pysyi selkeänä ja helpommin tulkittavana. Alla olevan kuvan mukaisesti pyrittiin luokittelemaan haastateltavien vastaukset pienempiin teemoihin. Tämän jälkeen sitaatit yhdisteltiin teemaryhmittäin niin, että ne, joissa puhuttiin samasta asiasta, laitettiin saman ryhmän alle. Sitaattien yläpuolelle kirjoitettiin, mitä käsitettä pelkistettynä sitaatit edustavat. Aineiston läpikäynnin jälkeen alettiin yhdistellä sitaattiryhmiä niin, että haettiin yhtäläisyyksiä sekä niiden, että yhteisökasvatuksen teoriomallin välillä. Sitaattiryhmistä saatiin

muodostettua kolme suurempaa luokkaa, jotka vastasivat tutkimuskysymysten ongelmaan. Ensimmäiseksi yläluokaksi muodostui yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät. Luokan alla on kaksi alaluokkaa, jotka ovat yksilöstä riippuvat tekijät sekä yhteisökasvatuksen periaatteet. Ensimmäinen ylä- ja alaluokat muodostava kokonaisuus vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Toiseksi yläluokaksi muodostui yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat toimenpiteet. Luokan alla on neljä alaluokkaa, jotka ovat yhteisön toimintatavat, vertaistuki, työtoiminta sekä henkilökunnan tuki. Toinen ylä- ja alaluokat muodostavat kokonaisuus vastaa puolestaan toiseen tutkimuskysymykseen. Kun luokittelu oli valmis, pyrittiin muodostamaan teemoitelluista lopputuloksista kokonaisuus, joka olisi verrattavissa sekä tulkittavissa pohjaten teoreettiseen viitekehykseen. Tällä tavoin saatiin vastaus tutkimusongelmaan, ja näin syntyi ilmiön teoreettinen uudelleen hahmotus.

Teemoittelussa painottuu Tuomen ja Sarajärven (2013, 93) mukaan se, mitä kustakin teemasta on kerrottu. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmiin järjestämisestä eri aihepiirien mukaisesti. Tällä tavoin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Tarkoituksena on etsiä tietyn teeman mukaisia näkemyksiä. Mikäli aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla, on aineiston pilkkominen osiin melko helppoa, sillä osa haastattelun teemoista muodostaa jo itsessään jäsenystä aineistoon.

Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmin. Teoriaohjaavassa analyysimenetelmässä edetään Tuomen ja Sarajärven (2013, 117) mukaan aineiston ehdoilla. Kuitenkin haastattelumateriaalin käsitteellistämisen yhteydessä empiirinen tieto yhdistetään teoreettisiin käsitteisiin. Keskeistä on aineistoa aluksi sen omilla ehdoilla, ja analyysiprosessin edetessä ikään kuin pakottaa aineisto sopivaksi katsottuun teoriaan. Analyysimenetelmä oli kyseiseen tutkimukseen toimiva, sillä se antoi pohjan analysoida tuloksia teorian kautta, mutta mahdollisti myös uusien havaintojen esille nousemisen.

5 YHTEISÖKASVATUSKULTTUURIN OMAKSUMINEN JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Tässä luvussa tutkimustulokset esitellään tutkimuskysymysten mukaisissa alaluvuissa. Alaluvut ovat vielä jaoteltu eri teemoihin luettavuuden helpottamiseksi sekä ilmiön ymmärtämiseksi. Ensimmäisessä alaluvussa esitellään yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät, ja toisessa alaluvussa esitellään yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat toimenpiteet.

5.1 Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät

Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat tekijät jakautuvat kahden alalukuun. Ensin kerrotaan yksilöstä riippuvista tekijöistä, ja sen jälkeen yhteisökasvatuksen periaatteista.

5.1.1 Yksilöstä riippuvat tekijät

Kaikkien haastateltavien mukaan nöyryys sekä eräänlainen luovuttaminen ovat asioita, jotka uuden oppilaan täytyy yhteisössä oppia, jotta hän voi omaksua kyseisen yhteisön yhteisökasvatuskulttuurin. Heidän mukaan tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että oppilas pyrkii olemaan oma itsensä, tekemään ne asiat, mitä häneltä pyydetään sekä ottamaan hänelle annetut asiat vastaan sellaisina, kuin ne ovat. Oppilaan täytyy myös havaita, hyväksyä ja sisäistää se, ettei hänen vanhat keinonsa ja tapansa selviytyä aiemmassa päihdekeskeisessä ympäristössä enää toimi, mikäli hän halua omaksua Mikkeli-yhteisön yhteisökasvatuskulttuurin osaksi elämäänsä. Tämä vaatii ihmiseltä epäitsekkyttä.

H1: Tää on just niin vaikeet ku sä teet siit itelles. Et jos sä niinku kampeet vastaa ja.. Et suostu tekee niit juttui mitä tääl pyydetää nii, nii kyllähän sä saat kaikest tehtyy vaikeet.

H2: Monella tasolla tavallaa semmonen luovuttaminen. Et ku sä tuut tänne niin, niin se ehkä semmonen kokonaisvaltanen niin ku luovuttaminen, tai se ymmärrys siitä, että, että mun pitää vaan nyt niinku suostuu tähän.

Merkittävänä asiana kulttuurin omaksumisen kannalta haastateltavien mukaan on myös halu toipua päihdeongelmasta. Ilman motivaatiota lopettaa päihdeidenkäyttö ei nähty olevan mahdollista omaksua yhteisökasvatuskulttuuria osaksi uusia elämäntapoja. Eräs haastateltavista kuitenkin huomautti, että motivaatio ja halu toipua päihdeongelmasta voivat myös syntyä kuntoutuksen aikana muiden oppilaiden ja ympäristön myötä.

H2: Et pitäs ymmärtää se että, et on tullu tänne niinku.. ittensä vuoks ja ja niinku sen vuoks et halua, halua lopettaa päihteiden käytön ja ei ei pelkästään se vaan niinku et halua oikeesti oppii oppii uuden elämäntavan.. niinku. Koska ilman sitä nii sit tää niiku.. sit tää on niinku vaa ajanhaaskaust molemmin puolin.

Eräs haastateltavista mainitsi toipumisen halun yhteydessä, että motivaatio lopettaa päihdeiden käyttö löytyy usein niin kutsutun pohjakosketuksen kautta. Pohjakosketus tarkoittaa sitä pistettä, mitä pidemmälle ei halua enää mennä miltään osin päihdeiden käytön suhteen. Kyseinen pohjakosketus nähtiin myös näin ollen välillisesti olennaisena tekijänä yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisessa.

H1: Kyl se täytyy käydä siel pohjal oikeesti. Muuten se ei niinku.. ei sitä vaa usko, ku joku sanoo. Et se toisen kokemus se ei riitä siit, et et kyl se täytyy ite käydä kokeilemas.

Haastateltavien mukaan omaksuakseen yhteisökasvatuskulttuurin oppilaan täytyy innostua yhteisökasvatuksesta menetelmänä sekä itse Mikkeli-yhteisöstä konseptina. Haastateltavat kertoivat, että heitä motivoi nähdä muita kaltaisiaan päihdeidenkäyttäjiä Mikkeli-yhteisössä. Samaistumisen kokemuksen avulla haastateltavat saivat itsekin motivaatiota ja innostusta yhteisökasvatusta ja Mikkeli-yhteisöä kohtaan.

H3: Mut sitte semmonen, että, et innostuu, sen se vaatii kans jos-sain määrin niin ku innostuu tästä... tästä yhteisöhoidosta ja.. Mikkeli-yhteisöstä, tästä niin ku tavasta toimia, että.. et kyl se vaatii semmosta tietynlaista innostusta niin ku et, et sit niin ku haluis niin

ku muillekki sit sitä ymmärrä nyt et tää, tää niin ku tällä tavalla sä voit päästä eteenpäin näis asioissa, että, et tää homma toimii...

Haastateltavien mukaan oppilaan täytyy olla kärsivällinen opetellessaan ja omaksuessaan yhteisön kulttuuria. Päihdeongelmasta toipuminen on hidasta ja aikaa vievää, minkä vuoksi myös yhteisökasvatuskulttuurin omaksuminen voi tuottaa haasteita. Oppilaalta voi kulua aikaa hyväksyä ja sisäistää se tosiasiaksi, että uuden kulttuurin omaksuminen voi tapahtua eri aikoihin mielen ja käytännön tekemisen tasoilla.

H2: Oli tavallaan niin paljon, oli niin paljon niitä asioita, mitkä piti niinku.. käyttäytymises ja niinku ajatusmaailmas muuttaa, et kyl se oli tosi hidasta ja vaivalloist sen niinku tavallaan jatkuvasti niinku oli niitä kausii et meni vähän paremmin ja sit taas tavallaan niinku, se homma vähän niinku romahti...

5.1.2 Yhteisökasvatuksen periaatteet

Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisen kannalta on olennaista, että yhteisössä, jossa käytetään yhteisökasvatusta kasvatukseen menetelmänä, noudatettaisiin kyseisen menetelmän periaatteita. Kyseiset periaatteet ohjaavat yhteisön toimintaa, ja ne konkretisoivat arvoperustan, johon pohjautuvat yhteisön käyttäytymisnormit. Kuitenkin jokainen yhteisö voi luoda omien käytäntöidensä ja tarpeidensa pohjalta omat periaatteet. (Kaipio 1995, 20-24.) Haastatteluissa yhteisökasvatuksen periaatteista mainittiin haastateltavien toimesta eri muodoissa. Periaatteista puhutuin oli yhteisöllisyys. Ainoa periaate, mikä jäi selkeästi mainitsematta, oli fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate.

Haastateltavien mukaan yhteisöllisyys näkyi yhteisössä käytännössä esimerkiksi muiden huomioimisena, työryhmissä työskentelynä ja yhteisökokouksena. Kaiken kaikkiaan yhteisöllisyys oli asia, joka ohjasi ja raamitti yhteisön toimintaa huomattavasti. Yhteisöllisyys Mikkeli-yhteisössä oli haastateltaville selkeästi edelleen myös asia, joka aiheutti heille positiivista ylpeyden tunnetta.

H1: *Mut se, se niinku ja sitten tavallaan tää että tääl kaikki, kaikki asiat niinku.. tehään sillai.. yhteisen päämäärän hyväks niinku että.. et tota.. ei oo semmosia varaa niinku sooloiluun.*

Demokratian eli yhteisökasvatuksen periaatteisiin verrattavissa olevan tasa-arvon nähtiin selkeimmin yhteisössä näkyvän yhteisökokouksissa. Kaikista yhteisöä koskevista päätöksistä haasteltavien mukaan keskustellaan yhteisökokouksissa. Jokaisella oppilaalla on oikeus nostaa mitä tahansa hänen mielestään tärkeitä asioita yhteisökokoukseen käsiteltäväksi ja tämän jälkeen yhteisö yhdessä päättää parhaan tavan toimia kussakin tilanteessa.

H3: *Yhteisökokous on.. on tosi tärkeä. Ehkä kaikist tärkein niin kun yhteisön kannalta se, että.. et siellä voi sitte kuka tahansa nostaa mitä tahansa asioit esille ja käsittelyy.*

Mikkeli-yhteisössä muiden huomioiminen on haastateltavien mukaan asia, joka heidän täytyy sisäistää. Yhteisökasvatuksen periaatteisiin verrattaessa tämän voi yhdistää ehdottoman oikeudenmukaisuuden periaatteeseen. Haastateltavien mukaan yhteisön sisällä on kyettävä tekemään kompromisseja ja tinkimään omista vaatimuksista yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Myös oppilaiden tasavertainen kohtelu on syytä muistaa yhteisöllisyyden säilyttämiseksi.

H1: *... täytyy olla valmis sit kuitenkin hiukan tekemään niit kompromissei ja tinkimään niist omist vaatimuksist. Et koska ne vaatimukset on kuitenkin kaikille erilaisii ja ihmiset haluu niinku vähä erill tavall tehdä asioit ja näin niin pitää pystyy niinku tinkii niist omist vaatimuksist mut löytää sit sellanen niinku tavallaa kultanen keskitie siihen asiaa.*

Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisen kannalta olennaisena asiana erään haastateltavan toimesta nähtiin myös avoimuus ja luottamus, mitkä ovat suoraan verrattavissa myös yhteisökasvatuksen periaatteisiin. Haastateltavalle vastuun kantaminen ja sitä kautta luottamuksen nauttiminen yhteisössä oli merkityksellinen asia, jota kautta hän oppi yhteisön kulttuuria. Samainen haas-

tateltava näki avoimuuden, tai sen puuttumattomuuden, tekijänä, joka voi esittää oppilasta omaksumasta myönteistä yhteisökasvatuskulttuuria. Hänen mukaansa olisi olennaista, että oppilas kokee voivansa avautua muulle yhteisölle ongelmistaan saadakseen apua ja vertaistukea tilanteeseensa.

H3: ... sit taas sellaset et esimerkiks se semmonen avoimuus, minkä mä koen hirveen tärkeeks arvoks tossa täs alkuvaiheessa nii se on niin ku säilyny ainaki, että, et semmosena tärkeenä asiana, että.. et ei oo niin ku.. et kun on oppinu siihen semmosee avoimuuteen nii ei oo sit semmosii salaisuusii, mistä ei vois niin ku kenellekää puhuu, et aina on, on niin ku ainaki joitai lähimpii ihmisii, kenen kans pystyy puhuu ja mistä asioista vaan...

5.2 Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat toimenpiteet

Yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen vaikuttavat toimenpiteet jakautuvat neljään alalukuun. Ensin kerrotaan yhteisön toimintatavoista, sitten vertaistuksesta, työtoiminnasta sekä henkilökunnan tuesta.

5.2.1 Yhteisön toimintatavat

Yhteisön toimintatavat voidaan haastatteluiden mukaan jaotella seitsemään eri alaluokkaan: seuraamuskäytäntöön, yhteisökokoukseen, johdonmukaisuuteen, hierarkiaan, normistoon, vastuuryhmään ja yhdyshenkilöön sekä pienryhmiin. Eniten näistä seitsemästä haastatteluissa korostuivat seuraamuskäytäntö, yhteisökokous ja johdonmukaisuus.

Haastateltavien mukaan Mikkeli-yhteisön seuraamuskäytännön avulla oppilasta ohjataan yhteisökasvatuskulttuurin suuntaan strukturoidusti ja johdonmukaisesti. Haastateltavien puheista on tulkittavissa seuraamuskäytännön olevan tiukka, mutta toimiva tapa ohjeistaa ja opastaa oppilaita halutun yhteisökasvatuskulttuurin suuntaan. Mikäli yksilö toimii yhteisön sääntöjen tai toimintatapojen vastaisesti, hänelle seuraa siitä seuraamuskäytännön mukainen toimenpide. Yleisin toimenpide esimerkiksi sääntöjä rikottaessa ovat sanalliset sekä kirjalliset huomautukset. Seuraamuskäytäntö oli kaikkien haastateltavien mielestä tekijä, joka on tärkeä ja olennainen osa oppilaiden omaksuessa yhteisön yhteisökasvatuskulttuuria.

H2: Ilman sitä seuraamuskäytäntöä nii eihän, eihän ne opi. ... no ei tietysti varmaan joku, mutta ei kovin moni, moni niinku tee noita asioita jos ei, jos ei niit pakoteta. Tai jos ei oo joku tommonen, et jos sua ei vastuuteta, et sä jätät hoitamatta jonkun asian, tai jos sua ei vastuteta siitä, että sä teet jotain, mitä ei sais tehdä niin ei, ei eihän se lopu.

Mikkeli-yhteisössä järjestetään säännöllisesti yhteisökokouksia. Yhteisökokous on yhteisön yhteinen foorumi, jossa sen kaikilla jäsenillä on demokraattiset oikeudet päätöksentekoon. Kuka tahansa voi kutsua yhteisökokouksen koolle ja tuoda sinne käsittelyyn haluamiansa tärkeitä asioita. Seppälän (2015, 17) mukaan yhteisökokous on tärkein yhteisökasvatukseen liittyvä, toistuva tapahtuma. Yhteisökokouksen tavoitteena on, että jokainen yhteisön jäsen saapuu kokoukseen vastuullisesti tekemään koko yhteisöä koskevia päätöksiä. Yhteisökokouksissa tulee voida käsitellä kaikkia yhteisön jäseniä koskevia asioita, myös henkilökuntaa. Periaatteisiin kuitenkin kuuluu, että asia tulee käsitellä silloin, kun asianomainen henkilö on itse yhteisökokouksessa paikalla. (Seppälä 2016, 17: Kaipio 1977, 110-112.) Haastateltavien keskuudessa yhteisökokous koettiin äärimäisen tärkeänä ja tehokkaana vaikuttamisen välineenä yhteisössä. He kokivat, että juuri yhteisökokouksissa jokainen yhteisön jäsen pystyi vaikuttamaan ja edistämään silloista yhteisökasvatuskulttuuria haluamaansa suuntaan. Haastateltavat nostivat tärkeäksi seikaksi juurikin sen, että kuka tahansa yhteisön jäsenistä pystyi nostamaan haluamiaan asioita yhteisön yhteiseen käsittelyyn. Yhteisökokousten tuoma aito tunne tasa-arvosta ja demokraattisuudesta yhteisön sisällä oli tekijä, joka aiheutti heissä kaikissa positiivista ylpeyden tunnetta. Yhteisökokous oli myös haastateltavien vastauksista päätellen tekijä, joka edisti yhteisön sisäistä yhteishenkeä.

H2: Iha mikä tahansa aihe ikinä on ollukkaa nii sen pysty nostaa yhteisökokoukseen ja siitä pystyttiin niinku.. avoimesti keskustelemaan ja jos jos oltiin sitä mieltä että on olemassa joku parempi tapa tehdä jotain asiaa niin, niin sit sitä pysty muuttaa et.. et et niinku.. et sillain makee paikka et niinku..

H3: *Et ku keskeistä on se, et kuka tahansa voi yhteisökokoukses voi niin ku nostaa mitä asioita esille nii sitä myös sillon niin ku korostettii .*

Kolmas haastateltavista kertoi myös havainnollistavan esimerkin yhteisökouksen demokraattisuudesta, ja siitä, että kaikilla yhteisön jäsenillä on tasavertaiset oikeudet tuoda yhteisökokoukseen käsiteltäväksi tärkeiksi katsomiin asioita.

H3: *Muistan esimerkiks, että.. semmosen tilanteen, ku yhdellä, yhdellä oppilaalla oli sellane.. reppu.. tuolla jossai yhteisön ulkopuolella, ku oltii jossai reissulla. Nii hänellä oli semmone reppu, mikä.. sitte jonku toisen oppilaan mielestä nii.. toi mielee jotai tällasta niin ku.. kannabiksen käyttöön liittyvää tällasta. Ja sitte.. hän ite taas oli sitte eri mieltä, et ei ole. Ja, ja tota no se asia vietii sit yhteisökokouksee, ja sit siinä istuttii koko yhteisö joku yli kaksykt henkee siinä ringissä, ja se reppu oli siinä keskellä ja sit siitä puhuttii siit repusta ja mietittii et onks se niin ku, onks se sopiva reppu vai ei niin ku tähän.. tähän uuteen ympäristöön ja uuteen elämäntapaa ja.. ja tällasii asioitaki paljon, paljon siihen aikaan..*

Kaipion (1995, 63-64) mukaan johdonmukaisuus kasvatettavan kohtelussa ja ohjauksessa on perusasia yhteisökasvatuksen päämäärien toteutumisen kannalta. Johdonmukaisuuden myötä kasvatettavalle kehittyy turvallisuuden tunne yhteisön sisällä ja luottamus kasvattajaan pääsee syntymään. Nämä tekijät ovat oleellisia kasvatuspäämäärien onnistumiseksi.

Kaipion tavoin haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että johdonmukaisuus kasvatuksessa on välttämättömyys kasvatuspäämäärien saavuttamiseksi, ja myös tätä kautta uuden kulttuurin omaksumiseksi. Haastateltavien mukaan johdonmukaisuudella kasvatuksessa paneuduttiin aluksi melko tarkasti oppilaan ulkoisiin tekijöihin ja käyttäytymiseen, kuten puhetyyliin tai huonoiksi havaittuihin tapoihin, jotka eivät ole samassa linjassa tavoitellun yhteisökasvatuskulttuurin kanssa. Kuitenkin heidän mielestään tämän kyseisen ulkoisen järjestyksen myötä oppilas voi saavuttaa sisäisen järjestyksen elämäänsä. Sisäisen järjestyksen tulkitsin raittiutena eli päihteettömyytenä, terveellisempinä ja tasapainoisempina elämäntapoina, parempana mielenterveytenä, uusina

yhteisökasvatuskulttuurin mukaisina arvoina ja normeina sekä kokonaisvaltaisesti uutena elämänä.

H1: Vastuuryhmän täytyy toimii esimerkillisesti ja noudattaa niinku ite niit sääntöi niinku täsmällee ja ehkä tehdä jopa vähän enemmän ku muut. Nii et sen oman esimerkin kautta niinku ”et koska toiki tekee noin nii sit munki täytyy tehdä.” Et et jos vastuuryhmäläiset ei tee niinku sääntökirjas lukee ja ei noudata niit sääntöi ite mut silti vaatii niinku muilt sitä sääntöjen noudattamist nii se aiheuttaa semmost niinku.. Epämiellyttävää ilmapiiri.

Haastateltavien mukaan hierakialla on olennainen merkitys arjen toimintojen ja rutiinien oppimisessa sekä sisäistämisessä. He kuvailivat hierarkian tuovan selkeyttä yhteisön toimintaan ja kaikista haastatteluista oli tulkittavissa yhteneväisesti teoriaa mukaillen se, että hierarkian avulla oppilasta valmistellaan yhteisön ulkopuoliseen yhteiskunnan elämään. Työtehtäviä ja vastuuta jaetaan oppilaille porrastetusti ja kuntoutusjakson edetessä oppilaan rooli muuttuu tekijästä ohjaajan suuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oppilaan kuntoutusjakson loppuvaiheessa hän on omaksunut yhteisön kulttuurin, ja aktiivisen oppimisen sijasta hän jakaa tietotaitoaan uusille oppilaille. Tällä tavoin kulttuurin jatkumo eteenpäin uusille yhteisön jäsenille varmistuu.

H1: Se hierarkia on niinku aika sellai kantava, kantava niinku pilari mun mielest täsä toiminnas ja sen kans saadaa niinku sellast järjestelmällisyyttä tähän niinku miten tääl toimitaan.

H3: ... Se tulee jotenki se semmone, et se niin ku kuulu tähän kuvioo, että sit jossai vaiheessa se rooli muuttuu semmoseks, et on niin ku semmonen niin ku vanhempi oppilas täällä, kenen tehtävä onki enemmän niin ku jakaa sitä, mitä on niin ku saanu täältä niin ku eteenpäin, että tää kulttuuri täällä säilyy ja jatkuu, nii silleen se meni.

Kaipion (1999, 38) päätelmien mukaan on miltei mahdotonta vaikuttaa ryhmän jäsenten käyttäytymiseen, ellei kyetä vaikuttamaan ryhmän sisäisiin normeihin.

hin. Käyttäytymistä ohjaavien normien, käyttäytymissääntöjen, toiminnan periaatteiden ja käytäntöjen tulee muuntautua jatkuvasti ryhmän, yhteisön sekä yhteiskunnan muutosten myötä. Yhteisö voidaankin nähdä jatkuvasti itseään korjaavana luovana prosessina.

Haastateltavien mukaan yhteisön normit toivat kuria ja järjestystä heidän elämänsä oikeanlaisen käyttäytymismallin saavuttamiseksi. Normit olivat tarpeellisia asennemuutoksen luomiseksi sekä tekojen että ajattelun tasoilla. Ajatusmallien muuttaminen koettiin tulkintani mukaan haasteellisemmaksi, kuin toimintamallien muuttaminen. Yhteisö antoi heille ikään kuin valmiin mallin, kuinka toimia ja käyttäytyä, kun taas ajatusmallien muutos heidän oli jokaisen tehtävä itse. Kuitenkin tämän mallin eli yhteisön normit ja säännöt ovat haastateltavien mukaan luoneet oppilaat ja muu yhteisö yhdessä, mitä he kaikki pitivät tärkeänä seikkana. He myös Kaipion mukaisesti mainitsivat sen, että säännöt ovat muokattavissa juuri sen hetkiselälle yhteisölle sopiviksi, mikäli yhteisökokous näin yhdessä päättäisi tehdä.

H3: ... Se normisto puuttu siihe sellaseen ulkoseen järjestykseen aluks hirvee tarkasti, ennen ku se niin ku muuttu jossain määrin niin ku sellaseks automaatioks. Ja mä nään siin semmosen yhteyden sit siihe, sen sisäisen järjestyksen saamiseen sit niin ku omas elämässä, että, että oli niin ku selkeetä.. nii nii oli sitte myös niin ku helppo olla ku omaksu ne säännöt ...

Vastuuryhmä ja yhdyshenkilö nähtiin haastateltavien mukaan oleellisina asioina yhteisössä yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisen kannalta. Heille annettiin paljon vastuuta ja valtaa sekä heihin luotettiin. Vastuuryhmä ja yhdyshenkilö ovat yhteisössä haastateltavien mukaan tärkeässä roolissa, ja vastauksista on tulkittavissa se, että suuri osa yhteisökasvatuskulttuurin luomisesta sekä ylläpidosta jää heidän vastuulleen. Vastuuryhmä ja yhdyshenkilö voidaankin siis nähdä yhtenä yhteisökasvatuksellisen yhteisön peruspilareina. Jotta oppilaiden käyttäytymistä saataisiin ohjattua yhteisökasvatuskulttuurin mukaiseen suuntaan, on tässä Kaipion (1995, 75-76) mukaan ydinryhmällä eli Mikkeli-yhteisön tapauksessa vastuuryhmällä oleellinen rooli. Vastuuryhmä toimii sosiaalisena mallina muille yhteisön jäsenille, ja oppilaiden käyttäytymistä sekä ajattelua ohjataan myönteiseen, haluttuun suuntaan vastuuryhmän

käyttäytymismallien avulla. (Kaipio 1995, 75-76: Bussey & Perry 1977: Toner & Parker ym. 1978.)

H1: No siis kyllähän se on niinku vastuuryhmän tehtävä ensisijaisesti se et valvotaan se et niit sääntöi noudatetaan. Ja se on tosi paljon niinku vastuuryhmästä kiinni et minkälainen ilmapiiri tääl yhteisös on.

Pienryhmät ovat Mikkeli-yhteisössä järjestettäviä noin kuuden - kymmenen hengen keskusteluryhmiä, joissa voidaan käsitellä esimerkiksi päihteisiin tai eri elämänhallinnan osa-alueisiin liittyviä tunteita, kokemuksia ja mieltä painavia kysymyksiä. Keskustelu ryhmissä perustuu usein ennalta saatuihin tehtäviin. Keskustelua ja toimintaa ryhmissä ohjaa yhteisön henkilökunnan jäsen.

Kahden haastateltavan mukaan pienryhmät olivat heille väylä opetella avoimuutta ja yhteisön kulttuuria vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden kanssa. Muilta oppilailta saadun reflektion kautta haastateltavat saivat näkemystä omaan tilanteeseensa sekä vertaistukea oman jaksamisensa tueksi. Pienryhmät olivat kaiken kaikkiaan haastatteluiden perusteella tilanteita, joissa yhteisön arvot ja säännöt vahvistuivat muiden kanssa vuorovaikutuksen sekä oman tunteiden ilmaisun ansiosta.

H3: ...Sit tietysti myös sen avoimuuden kannalta noi kaikki muutki ryhmätilanteet, et tietysti nää pienryhmät.. missä sitte.. kerrotaan itestään noitten kirjallisten tehtävien kautta ja.. tai sitten keskustelen ja.. niinku siinä sitä oppii sitä avoimuutta ja.. ja sitte saa toisilta sitä näkemystä ja palautetta ja tukee...

5.2.2 Vertaistuki

Toisena pääluokkana Mikkeli-yhteisön toiminnoissa on vertaistuki. Vertaistuki jakautuu kolmeen alaluokkaan: yhteisön kontrolli, vertaisryhmä ja isosisarus. Merkittävin näistä kolmesta alaluokasta oli vertaisryhmä.

Vertaisryhmä oli osa-alueena haastatteluissa kokonaiskuvaa katsoessa yksi oleellisimpia tekijöitä. Haastateltavat puhuivat vertaisryhmästä ja sen merkityksestä laajasti sekä omien tunteiden, että kulttuurin omaksumisen näkökulmista. He kaikki olivat yhdenmukaisesti sitä mieltä, ettei yhteisökasvatuskulttuurin oppiminen tai omaksuminen olisi ollut mahdollista heille ilman vertaistukea- ja oppimista. Haastateltavat kokivat myös vertaistuen roolin tärkeänä päihdeongelmasta toipumisen näkökulmasta. Vertaisryhmä ja tähän perustuva toiminta voidaan todeta haastatteluiden perusteella yhdeksi Mikkeli-yhteisön peruselementeistä, jonka pohjalle yhteisön toiminta rakentuu.

H1: Et, et kyl toi niinku toi vertaistuki ja se niinku.. Muiitten addiktien antama kokemus siit asiast.. Nii se on niinku oikeesti kultaaki arvokkaampaa. Et ei.. Ei sitä vaa oo valitettavasti sit kokemust, nii pysty kirjast opettelemaa. Et kyl se niinku kaikkein paras näkökanta näihin asioihin tulee kyl sellaselt, kenel on oikeesti omakoh-tanen kokemus siit jutust.

H2: ... kylhän se semmosten muiden niinku, muiden esimerkistä niinku oikeestaa se, sillä tää homma niinku oikeesti pyörii ... oli, oli niit vanhempii oppilaita, joiden, joiden tota.. joita katto sillain vähä ylempää että tommoseks sitä niinku.. et tommoseks sitä niinku haluis.. haluis ite.

Kaipion (1995, 61) mukaan yhteisöllinen kontrolli tarkoittaa yhteisökasvatuksessa sitä, että yhteisön yhdessä määrittämiä, sovittuja ja hyväksymiä normeja valvotaan ja tarvittaessa muokataan sekä muutetaan kasvattajayhteisön sekä vertaisryhmän yhteistyönä (Kaipio 1995, 61: Kaipio 1977, 89-90). Kaipion määritelmän mukaisesti haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että yhteisön kontrolli on keino valvoa sekä ylläpitää yhteisössä vallitsevaa yhteisökasvatuskulttuuria. Käytännössä yhteisön kontrolli näkyi yhteisössä puuttumisena huonoiksi havaittuihin yhteisökasvatuskulttuurin vastaisiin tilanteisiin, ilmoitusvastuuna vastuuryhmälle sääntöjä rikottaessa, toisten oppilaiden psyykkisen voinnin tukemisena sekä palautteen antona yhteisökokouksissa. Yhteisön kontrollia pidettiin yleisesti ottaen hyödyllisenä ja tarpeellisena asiana toivotun yhteisökasvatuskulttuurin ylläpidon kannalta.

H2: ... ja just se et ei se välttämät aina niin ku, ei sen välttämättä tarvinnu aina olla niinku seuraamusikäytännön alaista se palautteen saaminen vaa, vaa ylipäättänsä se, että, et tota.. ihan tos vapaa-ajallaki ku oli jonku kaa ja tavallaa oli itellä jotenki huono päivä tai semmone tila, et oli jotenki nii, nii kyl siit aina kaveri oli sit niinku sanomassa et hei (nimi) et kantsisko nyt vähä niinku.. kantsisko vähä nyt mieltii tota asiaa ehkä tält, tält niinku .. Et se oli tavallaa koko ajan läsnä, läsnä semmonen niinku.. toisen niinku.. tuki ja auttaminen niinku tilantees ku tilantees ...

Kuntoutuksen alkuvaiheessa uusi oppilas saa Mikkeli-yhteisössä itselleen niin kutsutun isosisaruksen. Isosisarus on oppilaan kanssa samaa sukupuolta oleva henkilö, jonka tehtävänä on perehdyttää uusi oppilas Mikkeli-yhteisön tapoihin, sääntöihin ja käytäntöihin. Ensimmäisen viikon ajan uusi oppilas ja hänen isosisaruksensa kulkevat tiiviisti yhdessä ympäri yhteisöä ja isosisarus opettaa hänelle yhteisön kulttuuria. Isosisarus-toiminnan avulla uusi oppilas saa ensikosketuksen Mikkeli-yhteisön yhteisökasvatuskulttuuriin ja vanhempi oppilas, isosisarus, perehtyy perusteellisemmin yhteisön normeihin ja käytäntöihin saamansa lisävastuun ansiosta. Isosisarusta ei mainittu haastatteluissa usein, mutta haastateltavien puheista oli tulkittavissa se, että isosisarus helpottaa uuden oppilaan sopeutumista yhteisöön, kun normit ja säännöt ovat hänelle vielä uusia ja tuntemattomia.

H1: *Isosisarus-systeemi et tääl saa uus oppilas saa aina niinku saa isoveljen tai isosiskon mikä, minkä tehtävänä on niinku opettaa niit käytäntöi ja sääntöi sill uudell oppilaa. Ensimmäisen viikon ajan pitäs periaattees kulkee tyylit käsikädes paikast toisee. Nii.. Se, se on niinku.. Tai mä ainaki koin niinku sillai et et.. Ensalkuun niinku menin vaa muitten mukaan. Et tein niinku sillain ku ne muutki tekee. Ja kyl ne sit pikku hiljaa rupee jäämää mielee et täl-lai piti toimii.*

5.2.3 Työtoiminta

Kolmantena pääluokkana Mikkeli-yhteisön toiminnoissa on työtoiminta. Työtoiminta jakautuu kolmeen alaluokkaan, joita ovat vastuutehtävät, työryhmät sekä rutiinit.

Mikkeli-yhteisössä oppilaan on mahdollista saada erilaisia vastuutehtäviä itselleen kuntoutuksen edetessä suunnitelmallisesti oikeaan suuntaan. Vastuutehtäviä yhteisössä ovat esimerkiksi työryhmien apulaisvastaavat sekä vastaavat oppilaat. Heidän tehtävänä on ohjata ja jakaa työryhmille kuuluvat työtehtävät muille työryhmän jäsenille ja valvoa ryhmän toimintaa. Kahden haastateltavan mukaan he kokivat ryhmässä jaettavat vastuutehtävät psyykkisesti ja sosiaalisesti kasvattaviksi kokemuksiksi. Vastuutehtävät opettivat oppilaille vastuuntuntoa, mutta myös yhteisön omia sekä sen ulkopuolisia yhteiskunnan normeja. Luottamus ja vastuun saaminen koettiin haastateltavien keskuudessa tärkeinä asioina, sillä näiden tekijöiden nähtiin lisäävän myös oppilaan omaa uskoa ja luottamusta itseensä.

H3: ... Yleensä sellai mielikuva niinku siitä, että on niinku päihdeongelmaisena jossai kuntoutuksessa, nii, nii on sellanen, et ei.. ei siinä niinku.. sillee luoteta, että, et tullaa sellasista ympäristöstä ja sellasist kuvioista, et ei niinku luoteta, mut Mikkeli-yhteisössä sit luotettii ... että neki oli niinku aika isoja asioita sitte.. näin jälkeen päin kun miettii, niin semmoset niinku et yhtäkkii sai vaikka jotai avaimia haltuu, millä pääsee joihinki paikkoihi tai, tai tota.. et on niinku vastuussa jostaki.. porukasta tuolla yhteisön ulkopuolella, ku lähetää johonki vaikka johonki vaikka ryhmäkäynnille, nii, et yhtäkkii ootki sit vastuussa siitä ryhmästä joka tuol liikkuu ja näin nii.. nii nii, tollaset kaikki tommoset asiat et ne, ne niinku.. kasvatti kyllä.

Työryhmät olivat haastateltavien mukaan heille keino opetella sujuvan arkielämän perusedellytyksiä, kuten säännöllisiä aikatauluja sekä ruoanlaittoa ja siivousta. Heidän vastauksistaan nousi myös yksittäisiä juuri kyseiselle haastateltavalle tärkeitä tekijöitä työtoiminnasta, mitä he olivat sen kautta oppineet. Kuitenkin yleisesti ottaen arkielämän perustaidot sekä yhteisön säännöt ja

käytännöt olivat heille kaikille asioita, joita he myös työryhmien kautta pääsivät opettelemaan ja omaksumaan.

H1: Sit tietysti kaikki ihan niinku semmoset perus jutut niin ku ruoan laitto ja siivous ja ylipäättään semmonen niin ku normaalin elämän opetteleminen, et ku se ei oo kaikil mitenkää itsestään selvää, et ne niinku ne taidot on olemas niin tota kyl täält saa sel-lasen aika niinku kokonaisvaltasen niin ku pikakurssin tavallaa sii-hen, miten sitä elämää pitäis elää jos, jos vaa ottaa vastaan.

Kaksi haastateltavaa kuvasi Mikkeli-yhteisössä toistuvia arjen rutiineja ja selkeitä aikatauluja tarpeellisena ja tärkeänä apuna uudenlaisen kulttuurin omaksumisessa omaan elämäänsä. Työtoiminta sekä erilaiset yhteisön vastuutehtävät olivat osa arjen säännönmukaisia aikatauluja, joiden avulla oppilaat opettelivat uudenlaista elämää ja kulttuuria yhteisön sisällä. Haastateltavien oli omien sanojensa mukaan pitänyt lähteä liikkeelle arjen perusasioista, kuten hampaiden pesemisestä tai aamiaisen syömisestä, mutta johdonmukaisuus ja rutiinit olivat auttaneet heitä uuden kulttuurin ja uuden elämäntavan sisäistämisessä.

H1: ... Mul on sellaset aika tarkat rutiinit, mitkä oon tääl niinku op-pinu, et mä, mä teen niinku sit ku mä oon lukenu sen tekstin nii mä teen aamupalaa, ja ja tota noin nii sitte mä teen sitä kahentoista askeleen askeltyöskentelyy niin ku joka päivä ja sit mä kirjo-tan viel illal niin ku päiväkirjaa sillain, et mä käyn vähä läpi niit niinku päivän tapahtumii ja niit niin ku tunteit, mitä mul on ollu sinä päivänä nii ne jotenki niin ku auttaa auttaa pitämään mieles niit asioit mitä tääl on niin ku opeteltu...

5.2.4 Henkilökunnan tuki

Neljäs ja viimeinen pääluokka on henkilökunnan tuki. Haastateltavilla oli melko eriävät mielipiteet siitä, onko henkilökunnan tuki vaikuttanut siihen prosessiin,

kuinka he oppilaina ovat yhteisökasvatuskulttuurin omaksuneet. Haastatteluiden perusteella kuitenkin tulkitsisin asian niin, että osittain se on oppilaskohdasta, kuinka suuri tai pieni rooli henkilökunnalla on yhteisökasvatuskulttuurin omaksumisessa oppilaiden keskuudessa. Osa haastateltavista koki sen oleellisemmaksi, kuin toiset. Myös luottamussuhteen syntyminen sekä samaistumisen tunne muihin oppilaisiin nousivat esiin, kun puheenaiheeksi nousi henkilökunnan rooli kulttuurin omaksumisessa. Haastatteluista kykeni päättelemään myös sen, että henkilökunnalla tulee olla tietotaitoa ja ymmärrystä yhteisökasvatuksesta, mikäli he aikovat omalta osaltaan kulttuurin omaksumista edistää.

H1: Kyllähän ne niinku.. Täällähän on niinku se henkilökunnan osuus tässä toiminnassa on oikeesti aika pieni. Niinku tossa yhteisön normaaliarjes. Et kyllähän ne oppilaitten kautta ne kaikki asiat on periattees tullu. Et et se mitä ohjaajat tääl tekee nii ne niinku just ohjaa niit pienryhmii ja sellasii asioit mitkä ei sit kuitenkaa niinku tässä yhteisökasvatukses nii.. Ne ei oo niit tärkeimpi juttui et kyl ne niinku oppilaitte kautta nii on tullu oikeestaa ne kaikki asiat.

H2: No on kyl, on kyl henkilökunnallaki ollu, ollu siihen niinku.. on ollu merkitystä ehdottomasti, että.. et niinku sanoin, niin niin tota.. mä, mä oli niinku tosi, tosi niinku.. moneen kertaan niinku saunotukses täällä, itseasias mä olin viikon jo, viikon sillon uloskirjotettunaki jossain vaiheessa ja sain sit tulla viel takas ja sit viel loppuvaihees henkilökunnan puhuttelussa ja oikeestaa se koko niinku seuraamuskäytäntö käyty, käyty aika niinku moneen, moneen kertaan läpi sinne ihan, ihan niinku.. ihan viimisisille, viimisiin keinoihin saakka niinku et mun omalla kohalla ni tietysti niinku henkilökunnallaki on ollu kyl niinku merkityst ja se tavallaan niiden, niiden niinku palaute, palaute myös mitä mä oon niilt nii oon mä sen niinku kokenu, kokenu tärkeenä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluiden perusteella kävi ilmi, että omaksuakseen yhteisökasvatuskulttuurin eli yhteisön arvot, normit, säännöt ja käytännöt osaksi itseään ja elämänsä, täytyy yksilöllä olla aito halu lopettaa päihteiden käyttö ja toipua päihdeongelmasta. Yksilön täytyy luopua aiemmista itsekkäistä, mutta myös toimimattomista toimintamalleista ja asenteistaan saadakseen tilalle yhteisön kulttuurin. Toipuminen päihdeongelmasta ja uuden kulttuurin omaksuminen voi kuitenkin viedä yksilöltä aikaa, ja häneltä vaaditaankin usein kärsivällisyyttä. Muutos ei tapahdu hetkessä. Varsinkin psyykeen tasolla omien arvojen ja normien muutos vaatii enemmän, kuin käytännön tasolla. Kaipion (2009, 46-47) mukaan yhteisöhoidossa ihmiselle tapahtuu persoonallisuuden muutos, jonka seurauksena kasvatettavalle aukeaa tie toipumiseen ja päihteettömyyteen. Esimerkiksi lääkehoito ei yleensä tehoa, mikäli tuloksia halutaan yksilön käyttäytymiseen, ajatteluun, arvoihin, asenteisiin ja persoonaan. George De Leonin muistuttaa päihteidenkäyttäjän toipumisprosessin olevan monivaiheinen ja pitkäkestoinen. Rankasta huumeidenkäytöstä toipumisen alkuun pääseminen vaatii hänen mukaansa 1,5 vuoden yhteisöhoidollisen jakson, ja sen jälkeen puolesta vuodesta vuoteen kestävä jälkihoidon jakson. Mikäli huumeidenkäyttöön liittyy myös psyykkisiä oireita, on hoitoaika pidempi. (Saukkonen 2008, 4.)

Eräs haastateltavista oli huolissaan lyhentyneistä kuntoutusjaksoista yhteisön sisällä, ja sen suhteesta yhteisökasvatuskulttuurin omaksumiseen. Kun Mikeli-yhteisö aloitti toimintansa vuonna 1998, kesti kuntoutusjakso 1,5 vuotta. Tänä päivänä keskimääräinen kuntoutusaika on kahdesta tai kolmesta kuukaudesta maksimissaan puoleen vuoteen. Haastateltava pohtikin, onko vain muutaman kuukauden kuntoutusjakson aikana mahdollista omaksua tai sisäistää yhteisön yhteisökasvatuskulttuuria. Hän myös mietti, auttaako lyhyt päihdekuntoutusjakso perustavanlaatuisessa muutoksen ja raittiuden saavuttamisessa. Murto (2013, 24) huomauttaa, että yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä kasvatettavilla on suuri rooli omaan kuntoutukseensa nähden. Kasvatettava osallistuu aktiivisesti yhteisön elämään, päätöksentekoon ja toimintoihin. Osallistumisen laajuus on yksilöllistä, ja riippuu muun muassa kasvatettavan fyysisestä ja psyykkisestä kunnosta ja kuntoutusajan pituudesta. Jos esi-

merkiksi kasvatettavan fyysinen tai psyykinen kunto on heikko tai kuntoutusaika on merkittävästi lyhyempi, sitä pienemmäksi jää kasvatettavan rooli yhteisössä ja vertaisryhmän vaikuttamismahdollisuus. Tällaisessa tapauksessa henkilökunnan tai kasvattajien rooli yhteisössä kasvaa.

Yhteisökasvatuksen periaatteet tukevat yksilön kulttuurin omaksumista yhteisön sisällä ja antaa yhteisön toiminnalle raamit. Periaatteista yhteisöllisyys nousi haastatteluissa eniten esiin. Yhteisöllisyyteen ja sen tilaan vaikuttivat esimerkiksi asiakkaiden hyvät keskinäiset vuorovaikutussuhteet ja vertaistuen sekä samaistumisen tunne muiden asiakkaiden elämäntilanteeseen. Periaatteiden tukemana asiakas kasvaa yhteisön arvoihin ja normeihin, ja tämän myötä kulttuurin omaksuminen osaksi omaa elämää mahdollistuu. Demokraattisuutta ja tasa-arvoa oppilaat omaksuivat sekä vahvistivat erityisesti yhteisökokouksissa. Yhteisökokous nousi myös yhdeksi olennaisimmista yksittäisistä tapahtumista, jonka avulla oppilas oppii ja omaksuu kulttuuria koko kuntoutuksen ajan. Kuitenkin kuntoutuksen edetessä asiakkaan rooli muuttuu ikään kuin kulttuurin aktiivisesta omaksujasta kulttuurin välittäjäksi muulle yhteisölle. Yhteisökokouksissa yhteisökasvatuskulttuuri pystytään omaksumaan luonnollisesti toiminnan kautta ja yhteisön toiminnan kehityksen kannalta kokoukset ovat välttämättömyys. Vanhemmat oppilaat jakavat tietotaitoaan puheenvuorojensa kautta lyhyemmän aikaa kuntoutuksessa olleille oppilaille, ja vähitellen uuden yksilön arvomaailma, normit ja säännöt muokkautuvat. Tämä vaatii kuitenkin myös yhteisön uudelta jäseneltä avoimuutta, kiinnostusta yhteisökasvatusta kohtaan sekä halukkuutta toipumiseen ja uuden oppimiseen. Ruisniemi (2013, 208) korostaa, että yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä sen jokaisella jäsenellä on oikeus ottaa esille tärkeäksi katsomiaan asioita ja tulla kuulluksi. Jotta myönteinen toipumiskulttuuri yhteisössä säilyy, yhteisössä täytyy olla riittävästi keskustelua. Niin muodollisia asiakokouksia, kuin epävirallisia keskustelujakin.

Omaksuakseen kulttuurin yksilön täytyy pyrkiä avoimuuteen ja luottaa yhteisöön. Ryhmämuotoisten toimintamallien, vertaisryhmän ja sosiaalisen mallintamisen avulla yksilö harjoittelee luottamusta sekä yhteisön muihin jäseniin, että itseensä. Hän saa yhteisöä ja sen päivittäisiä toimintatapoja seuraamalla kuvan siitä, miten toimia ja käyttäytyä, ja näin kulttuurin omaksuminen mah-

dollistuu. Tästä toimivat esimerkkinä pienryhmät sekä vastuuryhmä ja yhdyshenkilö. Haastatteluissa vertaisryhmä ja yhteisön tuki olivat teemoja, jotka olivat merkityksellisiä koko kuntoutusprosessin ajan. Haastatteluiden perusteella ilmenikin, ettei kulttuurin omaksuminen olisi ollut yhteisössä mahdollista ilman vertaisryhmää ja sen antamaa tukea. Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä vertaisryhmän sosiaaliset suhteet sekä vuorovaikutus vertaisryhmän ja henkilökunnan kanssa edistävät Hännikäinen-Uutelan (2004, 207) mukaan yksilöitä uuden elämäntavan oppimisessa ja sisäistämisessä sekä auttavat yksilöä kuntoutusyhteisön ulkopuolisiin ryhmiin ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Yhteisön avulla persoonallisuuden muutos, arvojen ja normien oppiminen sekä uusi sosiaalinen todellisuus mahdollistuvat. Näiden muutosten edellytyksenä toimii täydellinen osallistuminen yhteisön kaikkiin toimintoihin, sitoutuminen rooleihin sekä vastuunotto itsestään toimintaa myöten.

Yhteisön toimintatavat ovat konkreettisia asioita tai keinoja edistää asiakkaan yhteisökasvatuskulttuurin omaksumista yhteisön sisällä. Seuraamuskäytäntö on tehokas tapa kuntoutuksen joka vaiheessa ohjata yksilön käyttäytymistä tavoitellun kulttuurin mukaiseksi. Aluksi seuraamuskäytännön mukaisia seuraamuksia saattaa tulla paljonkin, sillä yksilö on yhteisössä uusi, ja hän ei ole vielä omaksunut yhteisön kulttuuria. Kysyessäni eräältä haastateltavalta, että mistä hänen mielestään huomaa oppilaan sisäistäneen yhteisön kulttuurin, vastaus oli, että kun ojennuksia eli kirjallista selontekoa omasta yhteisökasvatuskulttuurin vastaisesta käytöksestä ei enää tule. Seuraamuskäytäntö on strukturoitu ja tiukka, mutta haastateltavat pitivät sen tuomaa kuria, ulkoista järjestystä ja johdonmukaisuutta oleellisena kulttuurin omaksumista edistävänä tekijänä varsinkin kuntoutusprosessin alkuvaiheessa. Johdonmukaisuutta ja ulkoista järjestystä pidettiin siis tärkeinä asioina, ja tuloksia mukaillen se paneutuukin aluksi melko tarkkaan yksilön ulkoihin tekijöihin. Kuntoutuksen edetessä toivotulla tavalla yksilö omaksuu yhteisön kulttuurin, tiedostaa yhteisön toimintatavat ja seuraamuskäytännön alaiset toimenpiteet vähenevät.

Työ ja arjen rutiinit paitsi ohjailevat arkea yhteisössä, niin samalla ne opettavat yksilölle vastuuta, luotettavuutta yksilönä, yhteisön ja yhteiskunnan kulttuuria, mutta myös itsestä ja muista huolehtimista. Arjen rutiineissa haastateltavien mukaan piti lähteä joiltain osin perusasioista. Vastuu, joka tuli esimerkiksi vastuuryhmän tai yhteisön työtehtävien mukana, kasvatti yksilöitä monella tapaa.

Vastuu ja luottamus, ennen kaikkea luottamuksen arvoisena oleminen, ovat yhteisön uudelle jäsenelle asioita, jotka ovat olennainen osa kasvuprosessia ja kulttuurin omaksumista. On myös kuntoutusprosessin luonnollisen jatkumon mukaista, että kuntoutuksen edetessä sekä vastuun myötä yksilö rooli muuttuu kulttuurin omaksujasta kulttuurin välittäjäksi.

Haastateltavat kuvasivat omaa elämäänsä ennen Mikkeli-yhteisöön päihdekuntoutukseen tuloa kaoottiseksi, hallitsemattomaksi ja kurjaksi. Haastateltavat kertoivat, että heillä oli aiemmin kyllä arvoja elämässään, mutta niiden mukaan eläminen ei ollut mahdollista päihderiippuvuuden vuoksi. Päihteet hallitsivat ja ohjasivat elämää niin vahvasti. Haastateltavien mukaan uuden elämän ja kulttuurin omaksuminen ei aina ollut helppoa tai mukavaa. Päivät yhteisössä olivat muun muassa työtehtävien ja terapiaryhmien vuoksi pitkiä, mutta johdonmukaiset päivärytmit, struktuuri, yhteisön normit, säännöt ja tietynlainen kurinalaisuus helpottivat muutoksessa uuteen elämään. Täytyy myös ottaa huomioon se, että muutos haastateltavien mukaan käytännön tasolla oli helpompaa, kuin ajattelun tasolla. Yhteisö antoi heille yhteisökasvatuksen standardien mukaisen tietynlaisen kaavan, minkä mukaan jokaisen yhteisön jäsenen tuli toimia, mutta muutoksen kannalta oleellista on myös ajattelutavat, normit ja arvot. Muutoksessa vanhasta uuteen yksilöltä vaaditaan kärsivällisyyttä, mutta vertaisryhmän apu ja tuki ovat myös muutoksessa olennaisessa roolissa. Johdonmukaiset toiminta- ja kasvatustavat sekä koko yhteisölle selkeät normit ja säännöt tukevat kulttuurin omaksumisprosessia sekä yksilön että koko yhteisön kohdalla. Kaipion (2009, 46) mukaan yhteisökasvatuksessa onkin vahvasti läsnä terapeutis-kasvatuksellinen näkökulma. Terapeutis-kasvatuksellinen muutos kasvatettavassa tapahtuu erilaisten ryhmäaktiiviteettien avulla, esimerkiksi opettelemalla elämänhallinnan kannalta tarpeellisia taitoja tai tarkastelemalla omaa toimintaansa. Erilaiset ryhmäprosessit tähtäävät eritoten yksilön sosiaalisten ja psykologisten tekijöiden muutoksiin sekä työn opetteluun, kommunikaatioon ja vuorovaikutustaitoihin. (Kaipio 2014, 46: De Leon 2000.)

Jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa saada selville, mitkä tekijät ja toimenpiteet pitävät yhteisössä omaksuttua yhteisökasvatuskulttuuria yllä yksilön elämässä yhteisön ulkopuolella kuntoutuksen jälkeen. Yhteisössä yksilö oppii ja sisäistää tietyt arvot, normit ja säännöt osaksi yhteisön aikaista elämäänsä,

mutta miten tälle kulttuurille käy, kun yhteisöä ei ole enää ympärillä, ja omaksettua yhteisökasvatuskulttuuria täytyisi ylläpitää itse?

Tutkimuksen luotettavuuteen on voinut vaikuttaa mahdollisesti se seikka, että haastattelut toteutettiin Mikkeli-yhteisön tiloissa. Tämä asia on voinut haastateltavien kohdalla vaikuttaa siihen, kuinka ja miten he yhteisökasvatuksesta sekä yhteisön kulttuurista puhuvat. Kuitenkin haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, joten haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa juuri heidän mielestään olennaisia asioita tutkimusongelmaan liittyen. Myös haastateltavan vähäinen määrä voi vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen.

LÄHTEET

Allardt, E. 1983. Sosiologia: 1. Porvoo: WSOY.

Cultural diversity. 2017. Unesco. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/cultural-diversity/> [viitattu 15.11.2017.]

Frisch, H., Samooja Gersov, A. 1962. Euroopan kulttuurihistoria: 1, vanhimmasta kulttuurista Hellaaseen. Porvoo: WSOY.

Haigh, R. 2002. Therapeutic community research: past, present and future. *Psychiatric bulletin*, 65-68. WWW-julkaisu. Saatavissa: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/BA7D901AB6A319497E20067E6B24B5D1/S0955603600024478a.pdf/therapeutic_community_research_past_present_and_future.pdf viitattu [22.9.2018.]

Havio, M., Inkinen, M. ja Partanen, A. 2013. Päihdehoitotyö. 5.-7. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Heikkinen-Peltonen, R., Innanmaa, M. & Virta, M. 2014. Mieli ja terveys. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Hyvät käytännöt. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-julkaisu. Päivitetty 11.1.2018. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/hankkeet-ja-hanketuki/arviointi/hyvät-kaytannot> [viitattu 20.4.2018.]

Hyyppä, M. 2013. Yhteisökulttuuri ja kulttuuripääoma. *Duodecim Terveyskirjasto*. WWW-julkaisu. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=kpi&p_artikkeli=kpi00102 [viitattu 18.2.2018.]

Häkkinen, I. 2013. Toipumiskulttuuri: Päihdetoipuminen ja esimerkin voima. Tallinna: Prometheus kustannus Oy.

Hännikäinen-Uutela, A-L. 2004. Uudelleen Juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Hännikäinen-Uutela, A-L. & Määttä, P. 2004. Yhteisökasvatuksen mahdollisuudet narkomaanien kuntoutuksessa. *Jyväskylän koulutuskeskus*. (Tulostettu Mikkeli-yhteisöstä.)

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kaaro, J. 2014. Kolumni: Addiktiot ovat korvikkeita hengen köyhyydelle. *Helsingin sanomat*. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.hs.fi/tiede/art-2000002710551.html> [viitattu 15.10.2017.]

- Kaipio, K. 1979. Antakaa meille mahdollisuus. 2. painos. Jyväskylä: Kaipio ja Gummerus.
- Kaipio, K. 1997. Antakaa meille mahdollisuus. Johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. 4. painos. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus Oy.
- Kaipio, K. 1995. Yhteisöllisyys kasvatuksessa. Jyväskylä: Univeristy of Jyväskylä.
- Kaipio, K. & Murto, K. 1988. Toimiva yhteisö. 2. painos. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutuskeskus Oy.
- Kaipio, K. & Murto, K. 1980. Toimiva yhteisö. Jyväskylä: Gummerus.
- Kaipio, K. s.a. Tuhoaako yksilökeskeisyys yhteisöllisyyden?. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://www.jkk.fi/blogi/235-tuhoaako-yksilokeskeisyys-yhteisollisyyden> [viitattu 22.9.2018.]
- Kaipio, K. & Ruisniemi, A. 2009. IHAN OIKEA IHME. Kirjoituksia päihdetyöstä. Jyväskylä: Vapaan Alkoholistihuollon Kannatusyhdistys – VAK ry, 43-65.
- Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Laine, M., Pitkänen, P., Benjamin, S., Saukkonen, P., Kampara, S., Novitsky, A., Katila, P., Kiiskilä, E-L., Oikarinen, T., Lahtinen, L., Kallioniemi, A., Rajala, S., Keskitalo, P., Rahko-Ravantti, R., Äärelä, R., Herrera, G., Escocia, N., Pratesi, M. 2014. Kulttuuri-identiteetti & kasvatusta. Kulttuuriperintökasvatusta kotoutumisen tukena. WWW-dokumentti. 56-102. Saatavissa: http://www.kulttuuriaikaisille.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatusta.pdf [viitattu 20.4.2018.]
- Lappalainen-Lehto, R. & Romu, M-L. ym. 2007. Haasteena päihteet: Ammatillisen päihdetyön perusteita. 1. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Murto, K. 2013. Terapeuttinen yhteisö. Jyväskylä: KARI CONSULTING OY.
- Murto, K. 1997. Yhteisöhoidon suuntauksia. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus.
- Päihderiippuvuus. 2018. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-julkaisu. Päivitetty 10.9.2018. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveys-hairiot/paihderiippuvuus> [viitattu 18.4.2018.]
- Saukkonen, A. 2008. Toipumisen ajatusta vaalittava huumehoidossa. *Tiimi*. 4-6. Saatavissa: <https://www.a-klinikka.fi/sites/default/files/tiimi-pdf/tiimi508.pdf> [viitattu 22.3.2018.]

Seppä, K., Aalto, M. Alho, H. & Kiianmaa, K. 2012. Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 85-95, 120-144.

Seppälä, J. 2016. Lääkkeetön yhteisöhoito sekä korvaushoito asiakkaan kokemanä. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/108389/Seppala_Janne.pdf?sequence=1 [viitattu 20.9.2018.]

Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A. & Ahokas, M. 2013. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: Sanoma Pro.

Tikka, K. 1988. Tuhoava yhteisö. 2. painos. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutuskeskus Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

VAK ry. s.a. Mikkeli-yhteisö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vakry.fi/mikkeli-yhteiso/> [viitattu 22.9.2018.]

Varjonen, V. 2015. Huumetilanne Suomessa 2014. Tampere: Kirjoittaja(t) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

TUTKIMUSHAASTATTELURUNKO

Haastattelurunko Mikkeli-Yhteisö:ALUKSI:

- Nimi
- Ikä
- Elämäntilanteesi, kun ensimmäisen kerran saavuit Mikkeli-yhteisöön kuntoutukseen
- Nykyinen elämäntilanne

1) ARVOT

- Mitä asioita sinun mielestäsi pidetään tärkeinä ja arvostetaan Mikkeli-yhteisössä?
- Mikä näistä on mielestäsi tärkein?
- Mitä keinoja yhteisössä on näiden arvojen ylläpitämiseen?
- Ovatko luettelemasi arvot siis Mikkeli-yhteisö arvoja, vai haluaisitko lisätä vielä jotakin muuta?

2) NORMIT

- Mitä keinoja olet yhteisössä ollessasi oppinut, joilla / joiden avulla voit saavuttaa nämä tärkeiksi koetut arvot?
- Mitä keinoja yhteisössä on, joilla pystytään valvomaan jokaisen jäsenen sääntöjen noudattamista? (esim. rangaistukset, pakotteet..)

KERRO MITÄ NORMILLA TARKOITETAAN

Allardtin (1983, 58) mukaan normit ovat keinoja, joiden avulla teemme valintoja, jotta saavutamme arvojemme edellyttämiä asioita. Normit ovat sääntöjä, ja niiden avulla ihmiset valvovat yhteiskunnassa vallitsevien sääntöjen noudattamista. Se on siis ikään kuin käyttäytymissääntö, jota tuetaan erilaisin pakottein. Normien luonteelle ominaista on rangaistuksen uhka, mutta eri tekijöistä riippuen rangaistukset ovat hyvin erilaisia. Olennaista kuitenkin on se, että käsitellessä normeja, odotetaan normin rikkomisesta tulevan ikäviä seurauksia sen rikkojalle. Kaipion (1977, 86) mukaan normit ovat jokapäiväisiä käyttäytymissääntöjä, joiden mukaan toimitaan kaikissa tilanteissa.

- Mitkä ovat mielestäsi Mikkeli-Yhteisön normeja?
- Kuka nämä normit loi?
- Oliko teillä yhteisössä joitakin nk. ”kirjoittamattomia sääntöjä / normeja”, joita ei virallisesti lukenut esimerkiksi paperilla, mutta yhteisön jäsenet tiesivät, että näin kuuluu käyttäytyä ja toimia?

TUTKIMUSHAASTATTELURUNKO

3) SÄÄNNÖT

- Onko yhteisössä joitain tiettyjä sääntöjä, joiden mukaan yhteisön jäsenten tulisi käyttäytyä?
- Mikä on mielestäsi tärkein sääntö?
- Kuka ne on luonut?

4) KÄYTÄNNÖT

- Millaisia toimintatapoja tai työmenetelmiä Mikkeli-yhteisössä on / on ollut käytössä?
- -> Millaista ne tekevät työskentelystäanne?

A) OPPILAS ITSE

- Kuinka kuvailisit arvojasi, normeja ja elämäsi sääntöjä, aikaa ennen, kuin tulit Mikkeli-yhteisöön oppilaaksi?
- Kuinka kuvailisit tätä muutosprosessia? Oliko sopeutuminen normistoon ja sääntöihin millaista?
- Mitä asioita mielestäsi vaaditaan oppilaalta, että hän pystyy sisäistämään yhteisön arvot, normit, säännöt ja käytännöt?
 - Entä mitä asioita mielestäsi vaaditaan oppilaalta, että hän pystyy välittämään ja opettamaan näitä asioita muille yhteisön jäsenille eteenpäin?
- Mistä asioista voi mielestäsi huomata, että yhteisön jäsen on sisäistänyt yhteisön arvot, normit, säännöt ja käytännöt?
- Millä tavoin itse oppilaana pyrit ylläpitämään ja viemään yhteisön arvoja, normeja, sääntöjä ja käytäntöjä muille yhteisön jäsenille?
 - Havaitko muita keinoja, mitä muut oppilaat tai yhteisön jäsenet olisivat käyttäneet?
- Vastaavatko nykyhetken arvosi, normisi ja elämäntapasi Mikkeli-yhteisössäsi oppimia arvoja, normeja ja elämäntapaa?
 - Miten nämä näkyvät nykyisessä elämässäsi?
 - Millä tavoin olet pyrkinyt pitämään näitä arvoja, normeja ja elämäntapaa yllä?
 - Mikä merkitys Mikkeli-yhteisössä opituilla arvoilla, normeilla, säännöillä ja käytännöillä sinulle on?

TUTKIMUSHAASTATTELURUNKO

B) VERTAISTUKI

- Kuinka kuvailisit muiden oppilaiden merkitystä sinulle, kun opettelit ja sisäistit yhteisön arvoja, normeja, sääntöjä ja käytäntöjä?
 - Entä ylläpitäminen / niiden mukaan eläminen? Onko muilla oppilailla ollut merkitystä?
 - Onko muilla oppilailla ollut vaikutusta siihen, kuinka olet vienyt yhteisön arvoja, normeja, sääntöjä ja käytänteitä eteenpäin?

C) YHTEISÖN KÄYTÄNNÖT

- Minkälaisilla keinoilla mielestäsi yhteisön arvoja, normeja, sääntöjä ja käytänteitä edistettiin ja pidettiin yllä yhteisössä?
 - Mitä tämä vaatii mielestäsi koko yhteisöltä?
- Onko mielestäsi henkilökunnalla suuri / pieni merkitys siinä, kuinka itse opit ja sisäistit yhteisön arvot, normit, säännöt ja käytännöt?
 - Mitä tämä vaatii mielestäsi henkilökunnalta?
- Mikä merkitys mielestäsi yhteisön käytännöillä on yhteisön arvojen, tapojen, sääntöjen ja käytäntöjen oppimisessa? (esim. työryhmät, vastuuryhmä, yhteisökokous, vastuuttaminen, hierarkia jne..)